

# KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto III.

V Celovec, 1. julija 1883.

Štev. 7.

## Luteranci.

Historičen roman. Spisal Anton Koder.

(Dalje.)

### Sedemnajsto poglavje.

Odbije ura polnoči,  
Po starem gradu vse že spi;  
Hči knezova le še ne spi,  
Pri nji še svetla luč gori.

*Národna.*

Stoprav pozna noč je umirila živahno življenje v Strmolu. Le ob gozdu na višini proti vzhodu čula se je hoja potém in šum ter trkanje s kladivi in tesanje; kajti ondi so postavljali grajski hlapci vislice za obsojenega Avniča. In ko so se vrnoli smeje in razgovarjajóe tudi poslednji, bila je na grajskem dvorišči edina živa stvar stražnik, ki je ob oknu podzemeljske ječe gori in doli hodil. Težko okovano helebardo pokladal je z rame na ramo, po mesečnej senci na zidu pa zaznamoval in računil, koliko časa mu je še stražiti, da ga odreši drug tovariš.

Nocójsnja straža v gradu ni bila takova kot sicer, ko je stražnik lahko sedel na kamen ob zidu, orožje k steni prislonil, malo zakimal in zadremal ter tudi prijetno posanjal, če se mu je zljubilo; kajti grajščak sam je nocój stražo zamenjaval, pregledal ječo in zaklep ter zažugal vsakemu s smrtjo, če uide jetnik. Povrh pa je še bil grajščak sinoči slabe volje. Čuli so ga, kako je grozil edinej hčeri, in voz je bil že na dvorišči pripravljen, ki jo odpelje jutre na vse zgodaj nekam daleč, in nihče ne vé kako dolgo preč.

Ob enej po polnoči zamenjavala se je v tretje straža. Mladega in kolikor se je moglo v mesečini soditi, lepo rastenega hlapca pripeljal je sam grajščak tja. Zabičeval mu je enako njegovim prednikom čuvajeve dolžnosti, menéč, da je proti jutru najbolj nevaren čas, ker tedaj rad zaspanec posili človeka in slabost mu jemlje bedenje.

Govoril ni novi stražnik, a stal je kakor stena pred grajščakom, kakor da bi hotel reči: „Postava kaže dovolj, da sem zanesljiv in na pravem mestu.“ Vendar grajščak ni bil enakih mislij. Premalo mu je imponirala mlada stražnikova postava; po hoji in po noši orožja sodil je, da potrebuje lepi mladič največje kontrole.

Zaraditega je odšel sicer grajščak po navadnem potu v grad, a po nasprotni strani se je zopet tiho in skrivaje vrnol ter se skril za oglom, tako da je mogel na tanko opazovati mladega stražnika. Dolgo časa je slonel ondi grajščak in žal mu je že skoro tega bilo. Hotel se je že vrnol; kajti ponosno korakajóč ob zidu gori in doli, zrl je neprenehoma stražnik v omreženo lino. A baš ko je mislil oditi, zapazil je, da je postal hlapec, poslušal potém in se oziral, ali ga nikdo ne vidi. In ko je bilo mirno vse, prislonil je k zidu orožje, potém legel na trebuh in skozi omreženo okno tri pota zapored polglasno zaklical: „Avnič, pripravi se, jaz te rešim!“

Takoj potém je stražnik izginol v gradu in hitel po stopnicah k vratom podzemeljske ječe. Lastnim očem ni veroval grajščak, ko je gledal nezvestobo svojega hlapca. V jezi zgrabi takoj hlapčevo helebardo ob zidu in steče za njim v grad. Kmalu potém pa se je čul krik in nemir, ki je vzdramil grajsko družino. Grajščak sam je vlekel mladega stražnika za lase v dvorano k sodbi za njegovo nezvestobo. Viharna je morala biti ta sodba in zastonj vse opravičevanje; kajti čulo se je na dvorišče, kako divjá grajščak po dvorani. A hipoma utihne nemir.

Hlapci pa, ki so pri zaklenjenih durih poslušali skrivno sodbo svojega videznega tovariša, razumeli niso drugega, kot besede: „Res je torej, da si zapeljana tudi ti in da si rešila Knaflja ter hotela oprostiti še obsojenega tovariša!“

Jok, nežen in mil, odgovarjal je tem klicem. Po njem so spoznali hlapci grajsko hčer Lavro v podobi zasačenega mladega stražnika.

Kake tri ure pozneje, ko se je jelo komaj rudití na vzhodu nebó, nastane zopet šum in tekanje po gradu. Kmalu se odpre grajska ječa, in oboroženi hlapci sprejmó v svojo sredo mladega Avniča. Dva jezdeca v črnih plaščih nad oklepi in z zaprtima vizirjema jezditá v prvej vrsti in poleg obsojenca krvnik z golim mečem, opravljen v rudečo obleko. Žalostna je bila ta procesija, ki se je vila iz grajskega dvorišča na višino ob gozdu. Obstala pa je ondi, kjer je bil hrastov hlod v zemljo postavljen.

A v istem času je stala na grajskem dvorišči naprežena kočija. Mlada gospica Lavra pride z objokanimi očmi poleg grajščaka iz gradú in se vsede v pripravljeni voz. Ko je zavila potém kočija iz grajskega ozemlja na cesto, ki je vodila proti vzhodu, ozre se še enkrat ženski obraz iz kočije na grajsko višino, a ondi vidi na veliko svojo žalost, da je že Avniča zadela — smrtna kazen!



### Osemnajsto poglavje.

Ničesa! Idi k stolu jest in pit,  
Zvršiti hoče mu še denes vse,  
Kar je potrebno, to veruj mi tvrdno,  
Slovenski sosed!

*Tugomer.*

Na pokopališči v Podgorji bila sta izkopana v enem tednu dva skrivna luteranska groba. V prvem je počival ubiti Knafeljev izdajalec Goriček, v drugem v Strmolu obešeni Avnič, čegar truplo so luteranci zvečer ukradli raz vislic, a v prihodnjem noči so ga skrivaje ondi zagreblili ter grob s kamenjem zakrili, da nihče ne oskruni počivališča slavnemu možu.

Sedem dni pozneje slavili so spomin teh mrtvecev njihovi prijatelji pri znanem Bobku v Podgorji. Ta mrtvaška sedmina bila je prav za prav tudi občni zbor vseh zastopnikov luteranstva na Gorenjskem.

Trditi moramo, da je bil žalosten in precej obupen položaj poslednjih po zadnjih dogodbah. Rokavec je živel v Nemčiji, Knafelj je bil tudi odšel na Nemško posvetovat se z ondotnimi pospeševalci krivoverstva na Slovenskem, goreči Avnič je počival v grobu in tudi Gorička, najbolj pogumnega agitatorja za versko stvar, ni bilo več. Povrh je pritiskala gosposka tem bolj od dne do dne krivoverce; Kamniški sodnik Kramar je pridobil v mestnem pisarji Nagliču izvrstnega pomočnika. Uboj Cerkljanskega župnika, obsodba Avničeva plašila je vedno bolj skrivne somišljenike. Ljubljanski škof Urban Tekstor si je pridobil velike privilegije za postopanje proti luterancem. Njegov korar in glavni „commissarius reformationis“ Hren pa je bil znan zaradi osebne energije in ostroti. Krivovercem je bilo osobito izvrstnega zastopnika in voditelja potreba v tem žalostnem položaji. A kje dobiti namestnika Knaflju? Duhovna somišljenika ni bilo na daleč okrog, priprosti možje pa so imeli premalo omike in osebnih izkušenj za težavno vodstvo tukajšnjega luteranstva, kateremu je jela skoro vsa dežela stopati na pete.

Knafelj je sicer imenoval odhajajoč kovača Gogalo svojim namestnikom, a poslednji je bil v Kamniškej okolici premalo poznan. In baš v tem okraji bilo je stroge organizacije potreba ter neomahljivosti in zupanja v lastno moč.

Pridigarica Katarina Stobe, ki je imela tu vsjo moč in upliv v svojih rokah, povabila je torej ob priliki mrtvaške sedmine vse znamenitejše somišljenike v Podgorje, kjer bi se naj določilo, kdo ima začasno voditi luteranstvo. Za ta važni shod bila je določena kakor večkrat poprej Bobkova hiša že zaradi tega, ker je stala na samoti konec vasi, kar je omogočilo in zljajšalo stražo proti nenadnemu napadu biričev Kamniškega sodnika.

Mračiti se je jelo na dan mrtvaške sedmine, ko je sprejemal dolgo-peti, suhi Bobek svoje imenitne goste. Golorok in v rudečem brez-rokavniku pričakoval jih je na pragu svoje pol zidane, pol lesene hiše. Za vsakega posebej imel je kakov smešen ali resen pozdrav, ki se je ravnal po individualnosti posameznega prišleca. Katarini Stobejki poljubil je Bobek celó v posebnej ponižnosti roko in jej odkazal prvo mesto na naslonjači za hrastovo mizo. Kovaču Gogali iz Kranja pa je napravil poklon, da bi bil kmalu z nosom v koleno trčil. Tudi Jurja Kriškarja, Urbana Kosa in Šimona Voglarja sprejel je nepopisljivo prijazno ter namežikal vsakemu posebej, kakor češ: Lepo je, da ste tudi Vi tukaj.

Stoprav v pozno noč pričela se je pojedina, in vrě rumenega do-lenca jel se je vrstiti od gosta do gosta. Starodavna slovanska navada je bila, da so se popevale na grobu umrlih sedem dnij zapored otožne pesni in se pripovedovale povesti iz njihovega življenja in o njihovih izvrstnih lastnostih. Tudi nočój so po končanem obedu govorili o mrtvem Goričku in Avniči. Lepa pridigarica Stobe pričela je venec povestij s sledečimi besedami:

„Sinoči se mi je sanjalo, da sem bila v Strmolu. Veš, kje je Strmol, ti Juri Kriškar in ti kovač Gogala?“

Pogledata se nagovorjena možaka nekako začudjena ter odvrneta: „Kaj bi ne vedela, a čemu vprašaš to?“

Stobejka nadaljuje potém, kakor da bi ne bila čula poslednjih besed:

„Videla sem v sanjah lepo belo golobico. A pritepel se je sèm iz Kranja lisjak in zaljubil se je v grajsko golobico, da je pozabil mladičev v lastnem brlogu in popolno zatajil svojo lisičjo nrav. In ko so napravili njegovi znanci lisjaki na svojega nezvestega tovariša lov, kakoršnega je zaslužil, prestrigla sta zopet dva izmed njih to namero. Gledala sem ju v sanjah, kako sta se priplazila v noči skrivaje v grad in zapustila v boji za nezvestega prijatelja ostale tovariše, izmed katerih je bil eden ubit, drugi pa mu je zvonil z lastnim telesom med zemljo in nebom k pogrebu.“

Izgovorivši pa je povzdignola vrě z vinom rekóč:

„Ker so se moje sanje že tolikokrat uresničile, napijem na zdravje zvestih prijateljev in na pogin onih, ktorí jih zapuščajo v nesreči!“

S povzdignenim glasom končala je pridigarica svojo napitnico, vendar jej ni sledilo ono navdušenje med poslušalci, kot je bila sicer navada.

Zbledel je vzlasti pri zadnjih besedah kovač Gogala. In slaboten pivec na njegovej strani, črevljarček Kriškar, grizel je v zadregi nohte na svojih prstih, kakor da bi bili medeni, in pod mizo je suval z nogo svojega tovariša.

Kakor da bi bil kovač razumel to skrivno znamenje, vstal je takoj, z žulavo roko si lase pogladil in potém je govoril s krepkim glasom:



„Jaz imam dobro spanje in sanjalo se mi še ni nikdar v svojem življenji. A bil sem nekaj v resnici z glavo in nogami v Kamniku na Štuni. Stobejka, veš, kje je Štuna? Videl sem ondi na svoje lastne oči, kako je postopala lepa, mlada vdova za mlajšim gospodom, kakor je sama. Kakor podlasica za piščanci dirjala je od stopinje do stopinje za njim. In ko se je mladi mož ni mogel ubraniti več, dejala je: Pustiva vero očetov in imejva se rada! Pomislila pa ni, ali bode srečen njen ljubimec z njeno ponudbo; kajti ženska lepota je pravijo kakor črešnjevo cvetje, katero že prvi dan odnese mali veter, ona moškega pa je podobna hrastovemu, ki ne diši in ne vabi, a baš zaradi tega hrani še v poznej dobi krepke korenine in mlado življenje. In ker je v resnici mladi mož ljubil pozneje bolj svoje nove verske ideje kot ostarelo ljubico, prisegla mu je poslednja maščevanje in prodala bi ga bila, ko bi se bilo dalo, za trideset iškarijotskih srebrnjakov.“

Tiho je bila družba med Gogalovim govorom. Na čelu društvene predsednice pa se je vrstila rudeča in bela barva, in potne kapljice so lezle iz njega. In v resnici, med družbo se je pripravljalo nenadoma nekaj takega kakor huda ura; kajti goreči pogledi posameznih so se že kresali in užigali kakor bliski, in skrivno mrmranje čulo se je kakor oddaljeni grom sem ter tja od raznih strani.

Postrežni in izgovorni Bobek je bajè čutil v svojih dolgih, suhih nogah bližnji vihar. Zaraditega je skušal s sladkimi in pomirljivimi besedami pregnati temne oblake. Delal je poklone na vse strani in o vremenu je napeljal govorico. Hvalil je vinsko kapljico Stobejkino ter izvrstne žreblje iz Gogalove kovačnice. A ko je zapazil v svojo žalost, da je nocój vsa njegova govorniška umetnost brez posebnega upliva in veljave pri razgretih glavah, jel je pripovedovati tudi sledeče lastne sanje:

„Poslušajte me,“ rekel je Bobek. „Če sem tudi kmet in ne kdo zna kako učen, vendar se mi je v sanjah pritaknolo tudi nekaj posebnega. Veste v nebesih sem bil, se mi je sanjalo, in ondi sem obiskal našega svetca Martina Lutra. Vesel je bil starček, ko me je zagledal, da je takoj raz svojega zlatega sedeža meni nasproti pritekel, saj vedel je, da sem iz Podgorja crkovník njegovej skrivnej crkvi.“

„Lepo je, da si prišel,“ je dejal. „Prav je,“ je dejal. „Pa slabo se obnašate gorenjski luteranci,“ je dejal, „tako da bi vas s palico potipal,“ je dejal.

„Prepirate se zaradi mesene ljubezni rajši kot zaradi verske,“ je dejal. „Zaradi tega ste prijatelja Gorička ubili in Avniča pustili obesiti na kol. Knafelj in Rokavec pa sta jo kakor tihotapca pobrisala v noči na Nemško, kakor da bi jima bili podplatje goreli pod nogami,“ je dejal Luter, ko sva se po nebesih sprehajala.

„Dobrega in zanesljivega namestnika potrebujem zdaj, kakor se kaže med Slovenci. A jaz te ljudi premalo poznam,“ je dejal. „Svetuj mi ti!“ pravi. „Ti si iz Podgorja,“ pravi, „in ondi mrličje pokopavaš in imeniten si ondi kakor denar,“ pravi.

„Mojster moj in moj gospod!“ dejal sem potém jaz. „Kako bi služil tebi, ker sem kmet in neučen? A kar mi zapoveš, storil bodem, če je v mojej moči.“

„Tri vprašanja ti bodem dal Bobek,“ pravi zopet Luter nató. „Razglasi jih v javnej družbi! In kdor jih ugoni, isti naj bode vaš gospod in moj namestnik ondi,“ povzame zopet Luter besedo.

„Kdo je zakrivil prvi prepir na svetu?“ vpraša zdaj Bobek zbrane tovariše.

Dolgo ugibljejo okoli sedeči in se pripravajo o tem, a pridigarica Stobe naznani slovesno potém, da Kajn, ki je zaradi dima, ki nima nobene veljave, svojega brata Abela ubil.

Vsi pritrjujejo tej modri razsodbi, le sajasti Gogala odkimuje in pravi smeje se:

„To je laž. Eva je bila, naša prva mati. Zakaj zaradi nje je moral celó stvarnik spečemu Adamu rebro vzeti, da je iz njega ženo stvaril, ki se je potém z možem zaradi enega samega jabelka lasala in prepirala, da je bil jok in stok.“

„Tako je,“ oglasi se zopet Bobek in ploska umnemu kovaču, rekóč: „Ti si pravo pogodil.“

„Kdo je bil pa prvi kovač na svetu?“ vpraša potém zopet Bobek vesel, da se mu je tako posrečila prva uganjka.

Zopet so se trudili in ugibali poslušalci na vse mogoče načine; kajti vsak bi bil rad Lutrov namestnik med Slovenci. Bobek pa ni bil z nobenim odgovorom zadovoljen.

Pridigarica Stobejka je ménila, da Noe, ki je prvo barko iztesal in gotovo tudi žreblje in železnino potreboval za njo.

Gogala pa se je odrezal, da prvi kovač ni možki bil, temveč pravcata ženska. Zakaj povsodi se bere, da je ona dobila moža v svoje klešče tēr ga stiskala in ščipala tako dolgo z njimi, da ga je zakovala napósled v svoje grešne zanjke, ki so morale biti najmanj iz železa ali jekla, sicer bi jih bil mož gotovo raztrgal in jej utekel.“

Smejali so se pri tem odgovoru pivci, da so se držali za trebuhe, in Bobek je slovesno priznal, da je bil v resnici ženska prvi kovač.

„Še éno vprašanje mi je naročil Luter,“ nadaljuje Bobek, „in to je najimenitnejše.“

„Zakaj si je Eva po grehu baš iz figovega perja naredila obleko?“

Urno vzklikne potém zopet Stobe in z njo še več tovarišev: „Zaraditega, ker so figova drevesa obdarjena z največjimi listi.“



„To ni nič“, ugovarja resni Gogala. „Jaz pravim iz sladkosnedeštva in nevošljivosti, ker ni ona hotela, iz raja izpodjena, pustiti ondi najboljšega drevesa v njegovej lepoti. In tako je še dandanes. Vse sladkosti na svetu mora imeti ženska in zmožna je, da bi zaradi enega samega figovega peresa izdala — svojega prijatelja!“

Smejali so se pivci tem besedam. Stobe pa je zapazila stoprav zdaj, kam merijo uganjke in šale tovarišev. Zbledela je v obraz in nekako divje so odsevale njene črne, lepe oči izpod visokega čela. S pridigarico vred bilo je razžaljenih tudi precejšnje število Kamniških mestjanov in kmetov iz obližja, ki bi bili šli, ako bi bilo treba, v ogenj in vodo za Stobejko. Tudi Bobek se je potuhinol kakor jež, kedar ga pes oblaja, ko je čutil, da je s svojimi šaljivimi sanjami stoprav pouzročil srd in nevoljo med nasprotnimi si tovariši, ne pa da bi bil vzbudil veselje in dobro voljo med njimi.

„Prijatelji,“ povzdignol je potém svoj glas. „Ne kavsajmo se kakor piščeta za proseno zrno. Vsi smo dobri Lutrovi prijatelji in vsi bi bili radi njegovi namestniki na zemlji, a to ne gre. Prvič bi že vsakemu posebej takove lepe Katrice manjkalo, kakor je bila Lutrova, ko bi tudi naš vodja postal ali veliki pastor, drugič smo pa mi Kamničanje posebno trde in trmaste glave. Ko bi postavim stvarnik kranjsko Kokro v vino izpremenil, trdili bi mi, da je naša Bistrica nebeška pijača v primeri z njo, in zakleli bi se, da je Bergantova gora trikrat višja od svetega Jošta.“

Poslednje besede so bile povod, da se je v resnici jelo razgovarjati potém o razdeljenji novoverstva na Gorenjskem v dva razna tabora; kajti en del je zahteval, naj se izvoli Gogala za namestnika Knafljevega, drugi pa je hotel Stobejko za svojega voditelja. Nekteri so imeli celó v mislih, združiti poslednja dva v zakonski par, a prepričali so se po današnjih dovtipih, da je to nemogoče. Še le proti jutru razšel se je luteranski zbor v Podgorji, dualizem pa, ki je bil ondi stvarjen, imel je imenitne nasledke v razvitku krivoverstva na Gorenjskem.

### Devetnajsto poglavje.

„Doch diese hielten an ihrem Irrwahn fest und schickten eine Deputation an den erzherzoglichen Hof nach Gratz. Sie beschwerten sich über die Verbrennung ihrer zur Ehre Gottes nach römisch-katholischer Kirchenordnung erbauten Kirchen und verwahren sich dagegen.“

*Dimitz Geschichte der Reformation.*

Čudno je, da med tem ko ni bilo na Slovenskem skoro niti večje vasi ne gradú, kamer bi se ne bilo skrivaje ali javno vselilo luteranstvo,

so ostali vendar moški in ženski samostani pri nas popolno versko neokuženi. To je morda manj pripisovati na račun pobožnosti tedanjih menihov in nun kakor pravilu, da edina lutrova vera ne pozna samostanov in se odločno protivi vsakemu oklepu osebne svobode v korist verske ideje. Klausura in glavna načela samostanskega življenja: pokorščina, devištvo in vedna revščina, protivijo se že po principu vsakej samostalnosti in misli na prekucijo. Na podlagi teh dobro premišljenih in važnih pogojev stvarili so razni možje samostane, in katoliška cerkev je imela v njih vedno in povsod neomahljive zaščitnike, ob katerih so se ubijali krivoverski navali.

Naravno je tedaj, da so zasloveli baš ob verskih prekucijah samostani; kajti v njih so iskale mnoge najbolj imenitne družine svojim nedorastlim otrokom zavetja in v samostanskih učilnicah bila je mladina varna svobodomiselnega duha in novoverskega strupa. Povrh je poveljavala ime samostanov tudi občna navada, da se je posvečevalo v tedanjih vekih mnogo imenitnih plemenitašev redovnemu življenju, morda ne samo iz pobožnosti, temveč tudi ker so navadno v kratkem času dospeli po tem potu do najvišjih duhovskih častij, ktere so jim pripomogle tudi do velikanskega upliva v svetovnem življenju in v državnej politiki.

Izmed najimenitnejših samostanskih redov v tedanjem veku bil je pač oni Dominikancev. Zaradi tega se je razširil tudi z nepopisljivo hitrostjo skoro po vsej Evropi. Ustanovljen je bil od svetega Dominika de Guzman (1215) in njegov glavni nalog bil je proti krivoverstvu. Papež Gregor mu je izročil leta 1232. celó najimenitnejši posel verske inquisicije.

Tudi na Slovenskem je našlo krivoverstvo v tem samostanskem redu veliko oviro; kajti kranjska dežela imela je tedaj razven v Ljubljani še dva druga moška in dva ženska samostana. Med poslednjima pa je znamenit v naši povesti osobito oni „Klarissinaric“ v Mekinjah pri Kamniku.

Najbolj uspešen je bil boj teh samostanov proti luteranstvu v tem, da so zalezovali po svojih skrivnih poslancih bolj imenitne krivoverce ter jih naznanjali višje duhovske in deželske gosposki, in pa da so ustanavljali učilnice, v ktere so vabili posebno mladino iz višjih stanov, in po njej so uplivali potém neposredno tudi na roditelje.

Stoprav zdaj razumemo torej, da je kočija, ki se je pripeljala zadnej osodepolno jutro iz Strmolskega dvorišča, drdrala po cesti proti Kamniku in po mestnem tlaku na ravnost proti Mekinjam. Ondi se je ustavila pred samostanskimi vrati, in iz nje je stopila rumenolasa mlada deklica ter izginola potém v mračnem zidovji.

S tem dnevom se je zasukalo tudi življenje Strmolske Lavre v čisto nov tir; kajti ona je bila ta rumenolasa tujka na samostanskej porti, in za njo se je zaprla poslednja.



Zadnje dogodbe so sploh pričale, da so zatonoli lepi dnovi krivoverstvu na Slovenskem in da bode iztrebljeno in zatrto v kratkem po nasprotni sili. Tudi okoliščina, da je umrl baš v istem času ljubljanski škof Urban Tekstor, ki je bil sicer izvrsten pridigar, a v dejanji premalo energičen proti luteranstvu, ni bila na korist krivovercem.

Novoizvoljeni škof bil je namreč dosedanji železni tajnik in korar Hren, ki je že doslej o mnogih priložnostih pokazal, da če kdo je le on zmožen stopiti na glavo strupenej kači krivoverstva in izruvatí ljuliko vsejano med pšenico naukov svete cerkve.

Zgodovina trdi, da je bil v resnici škof Hren najbolj zmožen in upliven sovražnik in preganjalec luterancev, in osobito zaraditega koristil je svojej cerkvi neizmerno, ker je začel majati visoke in najvišje nasprotno glave, dobro vedóč, da če so podjarmljene one, udá se priprosto ljudstvo samo od sebe.

Trkal je škof Hren najprvo na vrata plemenitašev po gradéh na Slovenskem, opiraje se na svoj osebni upliv in prijaznost deželne vlade. V kratkem času je pripeljal mnogo izgubljenih ovčic vsaj videzno cerkvi nazaj, še več pa jih je primoral, da so se izselili iz domovine ter si iskali navadno na Nemškem varstva in novega doma.

Med poslednjimi nam je vzlasti omeniti grajščaka barona Pavla iz Brda poleg Kranja, ki je moral bežati skrivaje in v noči na Bavarsko. Zakaj Hren je dokazal gosposki, da je v zvezi s pregnanim Knafijem in njegov najjimenitnejši začasni namestnik v domovini. Enaka osoda je dohitela grajščaka na Križi poleg Kamnika, ker je javno nasprotoval deželnim verskim postavam, tako da je sezidal celó lastno luteransko kapelo, kamer so zahajali njegovi somišljeniki k službi božjej. In baš o tej kapeli pripoveduje zgodovinar, da je ona postala znamenita zaradi tega, ker jo je ukazal škof Hren neko nedeljo vpričo tisočernega ljudstva in najvišjih posvetnih oblastnij razstreliti v zrak. Od daleč in blizu so bajè prihiteli gledalci k tej redkej katoliškej slovesnosti. Oni pa, ki niso imeli časa in priložnosti priti na Križ, zrlí so z visokih krajev in gorá. Na Šmarnej gori bilo je neki vse natlačeno gledalcev, kako bodo pršeli kosi hudičevega poslopja groméč na vse svetovne strani.

Takova dejanja kažejo jasno, da je bil škof Hren pravi strah krivovercem in da jim je bilo o njegovem pastirovanji zabranjeno najmanjše javno postopanje. Koliko pa se je posrečilo Hrenu zatreti skrivno delovanje slovenskih luterancev, pokazala boda sledéča poglavja.

(Dalje pride.)

## Pésni dekličje ljubézni.

### 8. Slike môje mlade sreče . . .

Sama sama sem ostala  
Pa zato ne bom jokála  
Saj v zelenji prôste trate  
Lahko sanjam sanje zlate.

Slike môje mlade sreče,  
Slike oh! lepó blesteče  
V mnogem in prekrasnem broji  
Kažejo se duši môji!

Oj mladénke, oj družice  
Zveste méni vé sestrice  
Pač lepó ste prej rajále  
Pač lepó se radovále!

Lepše pa so slike té mi,  
Ki motrí jih zdaj srcé mi  
Krasno bolj kot vé družé se  
Krasno bolj kot vé vrsté se! . . .

### 9. Sree, srce le je bilo . . .

Bóžji svit po tleh cvetócih  
Plava v žarkih igrajócih  
In spomladi nežne priče  
Glasno on v življenje kliče.

K méni glej! v pripravósto sóbo  
Prej razsípál je svetlóbo:  
„Vse sem klical, vse sem vabil  
Tebe tudi nisem zabil!

Pojdi, pojdi v kras vzbujéni  
V cvet spomládni, v gozd zeleni  
Vse ljubézen tam šepéče —  
Pojdi, pojdi gledat sreče!“ . . .

Čula to sem šepetánje  
In sanjála lepe sanje . . .  
Solnčice pa ní vabilo:  
Srce, srce le je bilo! . . .

### 10. Urno, urno mu nasproti! . . .

Mimo vrta med cvetóvi  
Potok téče v sili nóvi,  
Sladko, sladko brez nehánja  
Tu pri njem srcé mi sanja!

Naj le téče, naj le téče,  
Vmes pa naj lepó šepéče,  
Naj po svóje me pozdravlja  
Ko od méne se poslavlja!

Čuj kakó šumi razlóčno,  
Čuj kakó doní mogóčno:  
„To ti dekle bom povedal —  
Njega sem popreje gledal!

K tebi on mladéneč zvesti  
Sém hiti po gladkej cesti  
In ljubézen, mlada deva  
Krasno njemu z lica seva!“ . . .

Jaz pa zrém in zrém po cesti  
Kje je moj mladéneč zvesti  
Tam, dá, tam mi gre po poti — —  
Urno, urno mu nasproti!



## Milko Vogrin.

Novela. Spisal dr. Stojan.

(Dalje.)

### VII.

V človeškem življenju se čestokrat prigodi, da se nenadoma prečrtajo naši nameni. Zdaj se nameri ta dogodek, zdaj se pripeti ono naključje ter nas prisili, da izpremenimo svoje dejanje. Tako je tudi nesreča, ki je zadela Riharda, predrugačila Vogrinov načrt. Ta nepričakovana nezgoda je na enkrat priklenola Milka k prijateljevej postelji. Naš rojak je postal vsled nje dobitnik in tolažba Skenovskej obitelji.

Vogrin in dr. Sirnik sta čuvala noč in dan pri Rihardu. Stanje bolnikovo bilo je zarés jako nevarno. Zdravnik dr. Sirnik moral je celó prepovedati, da ne sme nikdo k Rihardu razvèn Vogrina. Tudi mati in sestra ga niste smeli obiskavati. Nujna potreba pa je tudi bila, da se je pazilo na to mlado življenje; kajti bolnik je bil s prva v smrtnej nevarnosti.

Vogrin je bil sinoči Riharda na pol mrtvega potegnul iz ježera. Strah je bil mladenčca tako prevzel, da so ga jele plavajočega zapuščati telesne moči. Celó je že bil obnemogel, in ko ga Vogrin, potegnovši iz vode, položi v čoln, obležal je kakor mrtev v njem. Še le domá, ko ga je jel dr. Sirnik drgati po životu, prišel je k zavesti, a jo zopet kmalu izgubil. Povrh se je še bil prehladil, in vročica ga je hudo mučila. Pred očmi se mu je temnilo in vse kar vrtelo v glavi. To pa je bilo slabo znamenje. Le največja skrb in opreznost zdravniška rešila ga je v kratkem smrtne nevarnosti.

Bilo je že v torek popoldne, a bolezen se še ni obrnola na boljše. Vogrinu je prihajalo ob tem tesno pri srci; zakaj strah ga je bilo, da utegne izgubiti svojega mladega prijatelja. Zatorej popraša dr. Sirnika, ko se je ta vrnil ob štirih popoldne k bolniku, kako sodi on zdaj o Rihardovej bolezni.

„Veš kaj, moj dragi Vogrin, zdaj nimam več strahú. Preteklo noč je bolnik že mirno počival in tudi po dnevu je danes že mnogo spaval, a to je najboljše znamenje.“

Pri teh besedah pa se vzdrami Rihard in pogleda svoja prijatelja. Njegovo okó je bilo čisto, čelo se mu je razvedrilo, na lici pa se je že kazala barva, ki obeta, da se bolnik kmalu zopet okreпча. In od tega časa je Rihardu vidno boljše postajalo. Vročinska bolezen ga je opustila, in drugi dan, v sredo, čutil se je že precej krepkega. Od danes naprej pa so mu stregle le mati in Olga, a dr. Sirnik je le še včasih k njemu prihajal.

Gospá Skenovska bila je v strašnem strahu ter si ni vedela pomagati, ko je ležal njen Rihard bolan v nezavesti. Vsak dan je s težkim srcem pričakovala, kaj jej bode poročal zdravnik. Lahko si torej mislimo, kakšno veselje je navdajalo materino srce, ko jej v torek popoldne dr. Sirknik naznani, da je vsa nevarnost pri kraji.

„Hvala Vama, gospod doktor in gospod Vogrin, da sta se tako trudila za mojega sina,“ jame zdaj skrbna mati. „Le Vama se imam zahvaliti, da še živi moj Rihard. Le Vidva sta ga rešila. Célo svoje življenje bodem Vama za to hvaležna! Le Bog . . .“

„Kaj bi tako govorili, milostljiva gospá,“ seže jej Vogrin v besedo. „Bodimo veseli in zadovoljni, da je vse tako izteklo. Najhujši strah in nevarnost smo prestali. Hvala Bogu, da se ni kaj več dogodilo! Gospica Olga se je tudi že od svoje omedlevice okrevala, in čez teden dnij bode i Rihard zdrav in vesel kakor poprej. Ali ne misliš tudi Ti tako, gospod doktor?“

„Sevéda! Zdaj ni več nevarnosti. Kolikor jaz Riharda poznam, moram reči, da se v kratkem okrepeča.“

„Vidiš mama!“ pristavi veselo Olga. „Jaz sem imela vendar prav, ko sem trdila, da ne smeš obupati, in te prosila, naj ne naznaniš očetu Rihardove bolezní. Tako smo vendar njemu prihranili oni strah, ktereга smo morali mi tu prestati.“

„A očetu moramo le naznaniti, kar se je prigodilo Rihardu,“ odvrne hitro mati.

„To moramo in bodemo sevéda storili,“ pritrđi Olga, „ali še le tedaj, ko ni več Rihard v nobenej nevarnosti. Ob enem mu pa hočemo na tanko poročati, kako se je ta nesreča pripetila. Le gospod Vogrin in Rihard vesta vse na tanko o tem dogodku; zatorej pa je najboljše, da piše Rihard sam, ko ozdravi, očetu o svojej nezgodi.“

„Tu imate prav, gospica,“ pristavi Vogrin. „Jaz sem sam radoveden, kako je prišlo, da je padel Rihard v vodo. Ne morem si misliti, da bi ga bil kdo siloma v vodo vrgel. Saj ni nikomur nič hudega storil, da bi se bil kdo nad njim maščeval. A drugih takih ljudij pa tudi ni pri nas, ki bi kakor lopovi prežali na človeka, da ga obropajo!“

„Jaz pa vendar mislim,“ odvrne Olga, „da je Riharda kak lopov vrgel v vodo. Kajti slišala sem še razločno, da je klicaje na pomoč kričal: Lopov! A pozneje nisem nič več čula niti videla; zakaj prišla sem bila pri tej priči ob vso zavest. Povejte mi torej, gospod Vogrin, kako se je bilo vse dogodilo!“

„Tukaj ni veliko pripovedovati,“ odgovori naš rojak. „Stvar je táka-le: Ko slišim, da nekdo na pomoč kliče, domislim si takoj, da je to Rihardov glas. Saj je moral on biti nekje blizu mojega čolna. Vi gospica pa ste se v tem trenutku tako prestrašili, da ste kar omedleli.“



A jaz sem čutil, da bi utegnola biti nevarnost velika, ter veslam v največjej naglici tja, od koder se je čulo pljuskanje. Zdaj zagledam nekaj črnega na vodi, a poznal nisem, kaj bi bilo. Le to vém, da je mahalo in sopelo v zadnjih vzdihih. Jaz pograbim to bitje. Prejel sem ga baš za obleko in potém vzdigujem, kar se je dalo. Po vsej sili sem pa privlekel vendar truplo toliko iz vode, da sem ga mogel vzdignoti v čoln. Stoprav zdaj spoznam, da je bil Rihard. Nató ga položim po dolgem v čoln, in mislite si moje veselje, on je dihal, lepo dihal! Potipljem mu žilo: ona je bila. Zdaj še pa stopim k Vam, gospica, ki ste tudi ležali nezavestni v čolnu, a tudi Vi ste hvala Bogu še dihalí!“

„Moj Bog, kaj ste pa potém začeli? Jaz bi bila samega strahú umrla!“ pristavi gospá Skenovska stresóč se pri teh besedah.

„Nató letim domú po mater in sestro, kar mi je sapa dajala. Kmalu smo imeli luč in suhe obleke pri čolnu. Potém sem Riharda izul, ga malo preoblekel, nató drgal; in glejte, on se je zavedel za nekaj trenotkov. Ali zopet je nagnol glavo ter obležal v nezavesti. Gospica Olga pa je prišla hitro k sebi, ko jo je jela moja mati z vodo močiti po sencih. Napósled sem pa z materjo in sestro peljal obádvá k Vam domú.

To je na kratko zgodovina te nesrečne dogodbe, ki bi nam bila skoro uničila ljubega Riharda. A vse to se je moglo le zaraditega dogoditi, ker ste me Vi gospica spremljali z Rihardom tisti večer prek jezera domú!“

„Bogá zahvali, Vogrin, da Te je kdo spremljal oni večer,“ odvrne pomenljivo dr. Sirknik. „Meni se vedno dozdevlje, a ne vém zakaj, da se imaš Ti le gospici Olgí in Rihardu zahvaliti za svoje življenje! Ako bi ne bila Tebe onadva spremljala, ne bila bi ta nesreča zadela Riharda, temveč najbrže Tebe samega! Ali se Ti ne zdi tako Vogrin?“

„To je že mogoče. Mene pa bi ne bil nikdo rešil, ko bi ne bilo Vas, gospica, in Vašega Riharda blizu,“ odgovori Vogrin smehljaje se proti Olgí in pristavi: „Jaz se imam torej le Vam, mila gospica, zahvaliti za svoje življenje!“

Pri teh besedah pa se Olga na glas zasmee, ne znajoč sevéda, da je Vogrin nevedé govoril resnico; kajti zločinski napad bil je le njemu namenjen. Vsled teh in drugih pogovorov bili so se prej žalostni obrazi že malo izpremenili. Gospá Skenovska kakor Olga postajali ste zdaj bolj veseli. Lahko jima je prihajalo pri sreci, vidéč, da ni več nevarnosti za Riharda.

„Rihard je že danes toliko boljši, da mu lahko sami domači dovolj postrežete,“ tolaži napósled dr. Sirknik skrbno mater. „Ako bi mu pa utegnolo po noči hujše prihajati, pa pošljite takoj po me! V vsakej uri hočem priti ter ostati pri bolniku.“

Po tem razgovoru mislita se naša prijateljca že posloviti od Skenovskih, ali gospica Olga pristavi:

„Ne hodite še, gospod doktor! Ravno zdaj pride baron Robert popraševati, kako je kaj Rihardu. Videla sem skozi okno, da je on krenol proti našej villi. Prosim Vas, povejte mu sami, v kakej nevarnosti je bil Rihard. Zakaj nama, mami in meni, on tega nikakor ne verjame! Včeraj me je le zasmehoval, ko sem mu pravila, da je Rihard hudo bolan in da ste Vi, gospod doktor, z gospodom Vogrinom pri njem. Na noben način pa mi ni hotel verjeti, ko sem trdila, da ne sme razvèn Vaju dveh nihče k njemu!“

„To je rés, kar pravi Olga!“ pritrjuje mati, ko dr. Sirknik in Vogrin neverjetno z glavo majata. „Baron Robert noče nikakor ne verjeti, da bi bil kdo Riharda napadel in vrgel v vodo. To je izmišljeno, trdi on! — Ostanita torej obadva še nekaj časa tu in razložita mi sama, kaka nevarnost je pretila Rihardu. Meni s tem jako ustrežeta.“

Naša znanca sta gospé sevéda z velikim veseljem to željo izpolnila ter ostala, pogovarjajóč se z gospó o raznih stvaréh, dokler ni bilo barona Roberta v sobano. Olga pa je šla med tem k bratu pogledat, obljubivši Vogrinu, da se hoče v kratkem vrniti. —

Baron Robert si v istini ni vedel tolmačiti, kako bi bila Riharda doletela ona nezgoda, ki je bila le Vogrinu namenjena. V negotovosti je bil torej in se čudil nad vsem, kar je slišal pri Skenovskih. Zakaj Olga in nje mati niste mu ničesa drugega povedali kakor goli dogodek brez vseh okoliščin in njegove hude nasledke. A sam zopet vedel je le to, kar mu je pravil sluga.

Ko se je bil Robert v nedeljo zvečer poslovil od Skenovskih in dr. Sirknika, šel je na obrežje. Tu je nekaj časa poslušal, a napósled zažvižgal skozi prste, da se je razlegalo daleč tja po širnem jezeru. A žvižganja pa niso čuli samo Rihard, Olga in Vogrin, temveč tam na jezeru tudi — Robertov sluga Janoš. Ta je namreč v čolnu sedé pričakoval dogovorjenega znamenja. Imel pa je močen drog zraven sebe, in s tem je hotel zagnati — Vogrina na dno jezera ribam v živež in veselje! . . .

Težko je pričakoval potém Robert svojega slugo domú. Stoprav proti eni po polnoči pride Janoš ves uspehan na dom ter naznani svojemu gospodu, kako se mu je posrečilo njegovo početje.

„Ne vém, ali še živi ali ne,“ pripoveduje zdaj sluga. „Sunol sem ga sicer s tako močjo, da se je bil takoj iz čolna v vodo prekopienu, kakor če lovec s svinčenko zajca dobro zadéne. Kričal je na pomoč, kakor da bi bil kožo raz njega rezal. Nató ga še en pot globoko v vodo porinem, ali glejte hudiča, na enkrat privesla nekdo — in zdaj sem jo moral sam hitro pobrisati. Gotovo je vrag sumil, da se ni varno tako



pozno voziti prek jezera, in si je najel tovariša. Jaz pa sem potém daleč okoli veslal, da me nikdo ne zasači, in zatorej pridem tako pozno nazaj.“

„Ali pa véš, da si njega zadel in ne koga drugega,“ vpraša prestrašen baron Robert.

„Koga pa drugega kakor Vogrina,“ odgovori naglo sluga. „Saj sem slišal žvižganje, in potém sem se naglo tja napolil, kjer oni dve skali v jezero molite.“

„Ali se je še spak rešil ali ne, kaj misliš?“

„Tega pač ne vém, gospod baron, ali jaz mislim, da ne bode več zemlje teptal in odganjal mene izpod okna,“ odgovori samosvestno sluga, in s to opazko je ob enem potolažil tudi svojega gospoda!

Kar človek želi, to tudi rad verjame, in tako je bilo i z Robertom. Verjel je sluginim besedam ter rés mislil, da je uničen, pokončan in na veke ugonobljen — njegov nasprotnik. Kakšna slast, kakšna radost bila je ta misel baronu Robertu! Tako na tihem, tako skrivši, tako na enkrat iznebiti se svojega tekmeca in imeti pri tem še sam čiste roké: to je bila kaj blažena misel našemu baronu!

Naravno je bilo tedaj, da ni baron Robert niti hotel niti mogel Olginim besedam verjeti, ko mu je ona vpričo svoje matere v pondeljek popoldne pripovedovala, kako nevarno je Rihard zbolel. Še bolj pa se je zavzel in čudil, ko mu je ona celó trdila, da mu strežeta dr. Sirník in — Vogrin!

S prva je tem besedam oporekal, a napósled se mu je vendar nehoté dozdevalo, da bi znalo vse to biti rés. Olgina žalost in materin strah govoril mu je bolj prepričevalno, kakor dolgo dokazovanje. Zavzemal se je le nad tem, zakaj mu noče nikdo bolj na tanko razjasniti uzroka Rihardovej bolezni. Ali Olga in nje mati molčali ste navlašč o dotičnih okoliščinah. Dobro ste vedeli, da bi Robert zopet očetu poročal, ko bi zvedel kaj več o Rihardovej nesreči.

Nekak strah pa je vendar Roberta obhajal, ko si je on domislil, da bi bil njegov sluga po naključji lahko Riharda namesto Vogrina napadel. In ta slutnja ga je jela hudo nadlegovati. Skušal je torej na vsak način zvedeti resnico o tem. Prihajal je zaraditega v pondeljek in torek večkrat k Skenovskim. Popraševal je sicer kaj skrbno, kako se Rihard počuti, a prav za prav pa je le hotel zvedeti, ali je rés in zakaj je Rihard bolan. Robert si je namreč domišljeval, ker ni slišal o nikakej smrtnej nezgodi govoriti v Porečah, da se je rešil Vogrin, pa da leži zdaj pri Skenovskih bolan, in tú mu strežeta Rihard sam in dr. Sirník!

Ta misel ga je strašno mučila, a v svojih ljubosumnih strastih ni si mogel pomagati. Kakor črv glodalo je nekaj v njegovem srci in mu ni dajalo mirú. Zatorej je hodil po dnevu kakor po noči skrivši okoli Skenovskega domovja, opazujóč, kaj se vse tam godi in kdo vse k Ske-

novskim zahaja. Videl pa je le edinega dr. Sirnika, ki je prišel večkrat tja, a Vogrina ni mogel nikjer zaslediti. Vsekako se mu je to čudno dozdevalo, ali Olginim besedam ni vendar hotel verjeti.

Naravno je torej, da se je Robert danes popoldne jako zavzel, ko je stopivši v sprejemno sobano zagledal Vogrina zdravega v družbi gospé Skenovske in dr. Sirnika.

„Je-li res Rihard hudo bolan, gospod doktor?“ vpraša hitro po prvem pozdravu baron Robert našega zdravnika.

„Dà: pa še kako hudo! Mislil sem, da ga ne bomo mogli rešiti,“ odgovori mirno dr. Sirnik. „Ali danes se je prvič pokazalo, da mu je boljše in da ni več nevarnosti. Zatorej vidite zdaj tukaj gospoda Vogrina in mene, ki sva sama te dni stregla Rihardu. Razvèn naju ni smel nikdo k njemu, ker bi bil preveč bleдел, ako bi bil kdo drug stopil v sobo.“

„Kaj pa se mu je bilo prav za prav pripetilo?“ vpraša nató Robert ves radoveden.

„Tega pa sam dobro ne vém,“ odgovori navlašč dr. Sirnik. „Le gospod Vogrin nam zna nekaj o tem povedati, a tudi on ne vé vsega.“

Nató razloži Vogrin na kratko baronu Robertu, kako se je vse dogodilo, in da je sam Riharda iz vode potegnil, ko se je ta baš z zadnjimi silami boril s smrtjo!“

„Gotovo je sam od sebe v vodo padel,“ pristavi zdaj Robert, in barva se mu je menjavala na lici. „Saj ni misliti, da bi bil kdo Riharda zalezoval!“

Med temi besedami pa vstopi Olga, prišedši od brata, in opomni vsa začudjena:

„Ali to je pa vendar rés, kar mi vsi verjeti nočemo. Ko sem bila zdaj pri Rihardu, vzbudil se je. Pogledal me je zopet tako lepo in mirno kakor poprej. Sedaj se že čuti precej krepkega in trdi, da mu spanje jako dobro déne. Pogovarjajóč se z menój pa mi jame takó-le pripovedovati, kako se je bila vsa nesreča dogodila:

Ko sem se ločil od Vogrinovega čolna, vozil sem se v Vajinem obližji, Olga. Skušal sem se veslajе, in vse je šlo dobro izpod rok. Postalo mi je že bilo gorko, pot mi je lil s čela. Nató namerim v čolnu stojé proti luki, kjer kakor véš oni dve pečini v jezero molite. Polagoma veslam proti vohdu, a ko pridem na desnej do pečine, sune me nekdo z vso močjo iz čolna, in jaz padem pri tej priči v vodo. Ta nočna pošast, bil je moški, toliko vém, požene še nató moj prazni čoln na stran, mene samega pa porine z dolgim drogom globoko v vodó.

Prej sem še klical na pomoč, ali zdaj pod vodo jelo mi je sapo jemati. Prišel sem še sicer na vrh, in tu maham z rokama okoli, iskaje svoj čoln, da bi se prijel zá-nj. A zdaj me jamejo zapuščati moči, jaz si nisem mogel pomagati več, zapustil me je spomin in zavest . . .



Le toliko še vém, da me je nekdo zgrabivši za obleko in život potegnil na suho, menda v čoln! A tudi svojega rešitelja nisem poznal, zdi se mi pa, da je bil to Milko Vogrin, kogar sem videl pozneje v čolnu zraven sebe.

Na vse drugo se ne spominjam več. Tudi Tebe, Olga, nisem videl nikjer. Včasih me je že te dni strah in slutnja obhajala, da si ti utonola, ali Vogrin mi je vedno trdil, da se ni nikomur drugemu pripetilo nič žalega!

To pripovedovanje delalo je velik utis na našo družbo. Baronu Robertu bilo je zdaj vse jasno kakor beli dan. Spoznal je, da je njegov sluga po strašnem naključju zadel Riharda namesto Vogrina, in Vogrin sam je nató rešil prijatelja. Nezapopadno mu je bilo sicer vse to, ali Rihardovim besedam, ktere je baš Olga v družbi ponavljala, moral je na vsak način verjeti.

Strašna nevolja in srd bral se je Robertu pri tej priliki iz očíj. Same jeze se je grizel v ustnice, da mu je ves načrt tako izpodletel. Pisanim, gadovim očesom gledal je zdaj na onega pred sebjó, ktereга je mislil mrtvega in nãd čegar smrtjo se je že radoval.

„In Vogrin, njegov tekmeç, njegov največji sovražnik, rešil je zdaj Riharda iz smrtne nevarnosti, pridobil si hvaležnost pri Skenovskih in postal še iskrenejši prijatelj in večji ljubljeneç Olgi in Rihardu, nego je bil poprej! — In Olga je bila sama z njim v énem in istem čolnu na jezeru! Rihard ju je pustil obãdva po noči, o polnoči na samem skupaj veslati! In Olga je bila sama, čisto sama z Vogrinom tedaj, ko sem mislil jaz, da uničim njega na veke! Kaj se je vse utegnolo med tem z Olgo goditi, kaj sta govorila med sebjó, kaj počenjala?“

Take strašne misli so se porajale v Robertovej glavi. Temnilo se mu je pred očmi. Komaj se je premagoval, da ni zgrabil svojega tekmeça in mu zabodel bridko sabljo v njegove prsi, naj bi mu bruhnola črna kri iz njih ter močila strop in tla! Zaraditega pa so bile tudi Robertove besede zbadljive in rezke. Kazale so, kako sovraštvo goji on proti Vogrinu.

Ko so napreč po tem pojasnilu gospã Skenovska, Olga in dr. Sirnik častitali Vogrinu, da je srečno rešil Riharda tako nepričakovane smrti, pristavil je baron Robert:

„To je celó naravno, da je moral gospod Vogrin rešiti Riharda iz te nevarnosti, ako hoče, da on sam to popravi, kar so pregrešili njegovi rojaki nad njim, njegovim prijateljem!“

„Kako je to razumevati, gospod baron?“ vpraša hitro Vogrin.

„Jaz si mislim, da je nekdo Riharda napadel hotéç ga oropati, to je vzeti mu denar in obleko,“ odvrne nagloma Robert. „Večkrat sem že videl takih sumljivih ljudij todí okoli hodečih, ki le o ropanji in kradeži živé. Sploh je vse ljudstvo tu jako ubogo, siromašno in nizko. Samo



čuditi se je, da še ljudje pri belem dnevu nas tujih gostov ne napadajo ter nas zavratno ne ubijajo!“

„Pomislite, gospod baron, kaj govorite,“ opomni nató resno Vogrin. In kri mu je šinola v glavo od same jeze, da se drzne tujec tako nesramno sumničiti in obrekovati njegove revne rojake. Zatorej nadaljuje ves razsrjen:

„Naše ljudstvo je rés ubogo in siromašno, ako ga bogatim ogerskim magnatom primerjamo, ali ono imá toliko, kolikor potrebuje. Največ vredno pa je to na njem, da je ono pošteno in da se o tem redí, kar si samo pridela in prisluži. V njem je sicer malo plemstva, ali zató več plemenitosti! Jaz protestujem odločno proti Vašej izjavi in terjam od Vas, da mi svoje besede ali prekličete, ali pa njih resnico dokažete!“

Olga in dr. Sirknik sta bila kaj vesela, da je Vogrin Robertu tako ostrih in gorkih povedal. Vse je potihnolo, ko je nehal Vogrin govoriti. Nikdo izmed družčine si ni upal črhnoti. Vse je čakalo, kaj poreče nató Robert. Olgi pa se je sree samega strahú treslo. Barva se je menjavala za barvo na njenem lici, ko je pomislila, kaka huda nasprotnika si tu stojita čelo ob čelo. Njena duša in sree je čutilo, da ne obrodi to za njo in Vogrina nič dobrega. Zaraditega pogleda takoj mater, proséc jo z milim očesom, naj pomiri ljuta leva. Ali Olgina pamet in glava dajala je Vogrinu prav. Ona je bila po lastnej skušnji prepričana, da baron Robert tukajšnje slovensko ljudstvo krivo sodi in ga le obrekuje, kakor je obrekoval mater in njo pred njenim očetom!

„Dokazila ni drugega treba,“ odgovori razkačeno Robert na odločne besede Vogrinove, „kakor je to, kar nam je baš gospica Olga povédala. Riharda je v istini nekdo napadel, in to je dovolj. Kdo bi pa to bil, je vse eno, najbrže pa Vaših vaščanov Doljancev nekdo, ki se je hotel s plenom obogatiti. Ali to mu je k sreči izpodletelo.“

Tako je moje mnenje in gotovo tudi opravičeno. Videl sem že marsikterikrat ljudi sumljivega lica in stanú pohajajoče na ónem, to je Vašem obrežji. Bili so kakor pravi roparski kandidatje, ki škilijo in prežijo na tujca kakor mačka na zajca. Jaz sam sem se že bil večkrat takih postopačev zbal. Zaraditega pa tudi ne hodim rad brez sablje na Vaš kraj!“

„To je vse prazno, gospod baron,“ odgovori mirno Vogrin. „A dobro! Naj veljá tedaj Vaša, da je nekdo naših ljudi o polnoči napadel Riharda, in to na ónem, našem obrežji! — A kdo bi ga bil napadel, pa vprašam Vas, milostljiva gospá, ki tudi poznate ljudi v sosesčini ter véste, kdo Vam je prijatelj in kdo ne! Kdo bi ga bil torej utegnel napasti, kaj mislite, milostljiva gospá?“

„Na to vprašanje Vam ne vém odgovoriti,“ odvrne Skenovska. „Sploh se mi pa zdi, da nimamo v okolici nobenega sovražnika, ki bi



nam hotel kaj hudega storiti, Riharda pa skoro itak med kmeti nikdo ne pozna. A zakaj bi ga pa šel kdo napadati, saj si lahko vsakdo misli, da nima mnogo denarja seboj! Celó neverjetno pa je tudi to, da bi kdo onega, kogar misli oropati, vrgel prej v vodo, nego bi ga oplénil. To vse ni tedaj resnici podobno. Zatorej pa tudi ne morem jaz tukajšnjih, to je Vaših rojakov, gospod Vogrin, dolžiti takega zločinstva!“

„Dalje pa je treba i tó-le pomisliti, moja gospoda,“ nadaljuje zopet Vogrin. „Kdor namerjava Riharda napasti, ne pričakuje ga o polnoči na ónem obrežji, kamer on nikdar ob tej uri ne veslá, temveč tam, kamer on sam večkrat zahaja. Vaše muenje, gospod baron, je torej celó neopravičeno, dà nesmiselno, ker vse okolnosti nasprotno pričajo.“

A tudi od občine sem zvedel, da ni nikjer tú blizu takih potepuhov in klatežev, ki bi po noči na jezeru in ob njem ljudi napadali. Kaj takega céla občina ne pomni, in se tudi zgodilo ni, odkar prva hiša v Porečah stoji. Zakaj bi morali torej ravno moji vaščanje napadati Riharda, ki so ga še le tedaj prvokrat videli, ko smo netili kres?“

„Takih okolnostij in izgovorov navajati ni težko,“ odvrne nató Robert bolj mirno in žē malo poparjen. Videlo se mu je, kakor da bi bil v osino gnezdo dregnul, a potém se takoj zbal, da bi ga one hudo ne opikale. Zatorej pristavi: „Jaz si ne morem kaj, da še kljubu temu vendar pri svojem mnenji ostanem; zakaj prepričan sem, da zločinski dogodek sam dovolj jasno za me govori.“

„Dovolite, gospodje, da jaz nekaj pristavim,“ jame nató Olga.

„Slobodno, gospica,“ kličeta dr. Sirk in Vogrin, a baron je molčal navlašč.

„Ko smo šli mi trije, Rihard, jaz in Vi, gospod Vogrin, v nedeljo po večerji skozi gozdič, slišali smo, da je nekdo zažvižgal. Mene je takoj hud strah pretresel. Zbala sem se bila za Vas, gospod Vogrin, da bi se Vam samim na jezeru kaj ne pripetilo. Zdi se mi, kakor da bi bilo to neko znamenje za onega, ki je imel prežati — a ne na Riharda, temveč na Vas, gospod Vogrin! Ali ni to verjetno, gospodje?“

Vsi so tem besedam pritrjevali, le Robert je smejó se pristavil: „To je vse prazno, gospica. Kdo bode gospoda Vogrina zalezoval, ki je tu domá in pozna vsakega človeka? To je nesmiselno!“

„Meni se pa zdi ta misel bolj verjetna nego Vaša,“ dostavi še enkrat Olga, „a tudi druge okoliščine govorijo za njo.“

In poslušajte dalje, gospodje! Meni se že od nekdanj dozdeva, da je v sanjah nekaj resničnega. Dostikrat se prigodi to, o čemer sanjamo. Tudi meni se je na Dunaji malo prej, nego smo odšli v Poreče, sanjalo, da smo potegnoli gospoda Vogrina na pol mrtvega iz jezera. In to se je rés dogodilo, le s tem razločkom, da je bil to — Rihard, pa ne Vogrin!“



„Sanje so prazne kakor strah, ki je na sredi votel, a na kraji ga nič ni,“ odvrne Robert naglo na Olgino modrovanje ter skuša samega sebe opogumiti; bal se je že, da bi se ne izdal.

„Nekaj resnice zna pa vendar le biti na tem, kar pravite Vi, gospica Olga,“ izpregovori zopet Vogrin, premišljuječ, kje bi mogel najti sovražnika, ki bi se bil drznil lotiti se tako strašnega zločinstva. Na barona Roberta samega bi lahko mislil, a zdelo se mu je to neverjetno. Saj bi mu on vendar ne mogel na ravnost pogledati v oči, ko bi ga bil sam zalezoval! Na koga drugega pa zopet ni mogel misliti, a tudi spominjal se ni, da bi bil koga razžalil.

Po vsem se je pa dalo vendar sklepati, da je moral nekdo navlašč le na Vogrina prežati. Dolgo so sicer ugibali potém, kdo bi bil Vogrinu tako sovraž, a nikogar niso mogli zaslediti. Zatorej so se že mislili gospodje posloviti od Skenovskih, a kar na enkrat pride dr. Sirniku nekaj na um, in ta reče:

„Kaj pa misliš, Vogrin, o onem potepuhu, ki si ga zasačil vasujočega pod oknom Tvoje sestre Rezike tisto soboto večer, ko si prišel pozno iz Poreč domú?“

„Na tega pa sem bil celó pozabil,“ odgovori naglo Vogrin, in kri mu začne siliti v glavo. Kakor bi pihnil, postalo mu je vse jasno. Zdaj ni dvomil več, da je bila smrt njemu samemu namenjena, a nezgoda je zadela — ubogega Riharda!

Nató pové Vogrin na kratko, kako je bil odgnal vasovalca. „Ta potepuh bil je strašno drzen. Vrgel me je tja v ograd in skoro bi mi bil vsa rebra polomil. Dva dni nisem mogel lahko dihati. A ni ga bilo potém nikdar več k našej hiši. Jaz sem mu bil trn v peti. In ta vrag se je gotovo hotel to noč iznebiti mene, da bi imel potém prost vhod do moje sestre, on — morilec njenega brata!

Z naglasom in tresoč se govoril je Vogrin zadnje besede. Oči so se mu vrtele v očnicah, da je bilo groza. Iz njih je žarela togota. Celó Olga je trepetala, vidéč svojega Vogrina — besnega. Meril je z vso strastjo Roberta v oči, ali ta mu je odmikaval svoj pogled, da bi se mu ne izdal. Vogrin je takoj slutil, da je Robert sam podšuntal svojega slugo, naj ga umori in uniči, ker se boji, da bi mu ne izneveril — njegove Olge. Zdaj mu je kakor blisk šinolo v glavo, da je Robert sam dal z žvižganjem znamenje. Prepričan je bil, da se je ta baron, ki zdaj tu pred njim sedi, zaklel sam proti njegovemu življenju. Le on, samo on se ga hoče iznebiti, samo on ga uničiti, a ne sluga njegov, ki je le slabo orodje svojemu brezvestnemu gospodu! In takega zločinca, takega obrekovalca naj bi imela za moža — blaga Olga, njegov uzor? Tega nikdar ne, naj veljá to tudi njegovo življenje!



Taka strast vzklopela je v prsih našega rojaka ter se mu tudi že brala iz njegovih iskrih očij. Pozabil je v tej razburjenosti, da je v gostoljubnej hiši, da je v družbi nežne gospice. Prevzela ga je togota in strast, in on vzklikne proti baronu obrnen:

„In poznate li tega zločinca, ki je hotel meni vzeti življenje, a skoro pri tem umoril Riharda, Olginega brata? Veste li, kdo je to, gospod baron? — Ker Vi molčite, hočem govoriti jaz: To je Vaš — Vaš sluga!“

Pri teh besedah pa odskočijo vsi s svojih sedežev, kakor da bi bila strela udarila v družbo.

„Kdo pravi to, gospod?“ vpraša strastno Robert.

„To trdim jaz, ako me poznate, nikdo drug. Tedaj Vaš rojak, ogerskega barona sluga, je oni potepuh in lopov, ki je napadel Riharda, menéč, da ubije — mene samega, zato ker sem ga bil odgnal izpod svoje strehe! A ne samo zato, kaj je njemu na tem, temveč zaraditega, ker je hotel s tem ustreči — Vam, svojemu gospodu!“

Olga in nje mati ste že trepetali, bejé se, da se pri tej priči poprimeta Robert in Vogrin. In to bi se bilo morda tudi zgodilo, ko bi ne bil dr. Sirnik stopil med njiju, rekóč, naj bosta mirna, naj ne oskrunita gostoljubne hiše, kjer vlada mir in sprava!

Sirnik prime takoj svojega prijatelja za roko ter ga potegne na stran. Vogrin je trepetal in se tresel same jeze in strasti. Robert pa je stal moléč, bled kakor stena sredi sobane, ter gledal ves osramočen v tla, dobro vedóč, da je resnica, kar mu vpríčo vseh oponaša Vogrin, in da verjame tudi Olga — njegovim strašnim besedam!

Sreča je bila za našega rojaka, da ni bil z Robertom sam. Brez dvombe bi bil zadnji razžaljen potegnul sabljo ter v svojej besnosti posekal Vogrina. To bi bil Robert tudi tu najrajši storil, ali navzočnost Olge in njene matere zadržavala ga je, da ni pokazal svojemu tekmeču, oholemu plebejcu, kaj se pravi — žaliti ogerskega plemenitaša!

Premagavši se, poslovi se zdaj baron moléč od gospé Skenovske in gospice Olge. Vogrinu pa zažuga s prstom rekóč: „Midva se bodeva o tem drugje zménila!“ Izgovorivši pa odide naglo iz sobane na prosto, po stopnicah jezno s sabljo rožljaje!

Globoka tišina postane potém, ko je Robert družbo zapustil. Olgi so silile solze v oči, a mati je globoko vzdihnola, obžalujóč, da se mora kaj takega baš v njenej hiši goditi. Dr. Sirnik pa je stal moléč pri svojem prijatelji, ki je slonel na njegovej strani opiraje se ná-nj. Gledal je nepremično skozi okno tja gori proti svojemu rojstnemu domu. Bil je bled kakor smrt, kolena so se mu šibila, in omahol bi bil, ko bi se ne naslanjal na svojega prijatelja.



„Potolaži se, dragi moj,“ jame zdaj Sirknik. „Glej, zdaj je že odšel oni človek, ki obrekuje naše pošteno in pridno ljudstvo, in ki ga dolži zločinstva, katero je on sam pouzročil.“

Vogrin se ozre pri teh besedah po sobani, in rés Roberta ni bilo več tu. Zdaj še le more prosto dihati. Stoprav zdaj zadobi zopet ono moč, da je mogel stati brez podpore. Mirno se ozira potém okoli sebe. Prvi njegov pogled zadéne Olgo v oči. Neizrečeno veselje mu šine hipoma v srce, ko ga ona milo in sočutno pogleda. Iz njenih solznih očij bral je Olgino iskreno ljubezen do njega, in pri tem pogledu čutil se je zopet — srečnega v svojej ljubezni!

Skesanega srea stopi nató h gospé Skenovskeje, poljubi jej roko proséč jo odpuščenja:

„Odpustite mi, milostljiva gospá. Jaz nisem vedel, kaj sem delal tu v Vašej gostoljubnej hiši. Spozabil sem se bil toliko in grešil sem proti vsakej dostojnosti. Žalost, srd, jeza, sovrašтво in ljubezen, vse strasti, ki poganjajo svoje kalí v človeškem srci: vse, vse mi je tako prevzelo dušo in pamet, da nisem vedel, kaj se spodobi in kaj ne! Zatorej, milostljiva gospá, odpustite mi moje prenačljeno, nespodobno ravnanje vpríčo Vas in Vaše ljubeznive hčerke.“

„Jaz Vam nimam kaj odpuščati,“ odgovori mirno gospá Skenovska. „Vaše ravnanje je opravičeno, ako je to rés, kar ste očitavali gospodu baronu. A jaz ne morem tega verjeti. Nemogoče se mi vidi, da bi se mogel človek tako daleč spozabiti, kakor bi se bil baron Robert, ko bi bil on zarés sam najel svojega slugo in ga podšuntal, da Vas — uniči!“

„Kolikor jaz barona Roberta poznam,“ povzame hitro Olga, „znalo bi vse to rés biti. Le pomislite, kaka nepremagljiva strast, kaka ošabnost, kako sovrašтво proti Vogrinu pretresa že od davna njegovo dušo! Iz vsega, kar vém in znam, moram sklepati, da so besede Vogrinove proti Robertu sicer hude, a žalibože menda prej resnične kakor ne. Le pomisli, mama, kako je on naju očrnil in ogrdil pri očetu! Zahvalimo le Boga, da se ni nič hujšega primerilo, in da je Rihard že toliko ozdravel.“

„Najbolj nesramno pa je to,“ odvrne Vogrin, „da je začel moje vaščane dolžiti takega zločinstva, imenujôč jih potepuhe in lopove. To me je že bilo hudo razvnelo. A ko je nanesla potém govoricca na to, da bi bil hotel morda njegov sluga utopiti mene, prišlo mi je takoj na misel, da tiči gotovo on sam za svojim momkom. Tedaj se pa nisem mogel več premagovati, in povedal sem mu očitó, kar mislim o njem.“

Tako so se nekaj časa še pogovarjali. Nató pogledata dr. Sirknik in Vogrin k Rihardu, in proti večeru sta se še le poslovila od njega.

Milo je pogledovala Olga za Vogrinom, ko je odhajal potém s svojim prijateljem. Usmilil se jej je v dno srcá, a sirotica mu ni mogla pomagati. Potrebovala je sama pomoči!



„Jaz sem skoro do trda prepričana,“ jame zdaj Olga proti materi, „da je hotel Robert po svojem slugi utopiti — Vogrina. Hočem Ti povedati, zakaj imam tako slabo mnenje o njem, in vém, da se bodeš nad njim sama čudila.“

In nató razkrije Olga svojej materi, kako se je Robert zadnji četrtek obnašal proti njej, kaj je vse z njo govoril in da jih je kresno noč na onem obrežji sam zalezoval!

Med tem pa korakata dr. Sirknik in Vogrin polagoma proti domu, pogovarjajóč se o današnjem razporu. Dr. Sirkniku se je vse nekako čudno zdelo, kar se je bilo danes vpričo njega dogodilo. A on ni hotel svojega tovariša popraševati po teh skrivnostih in spletkah. Vogrin pa je sevéda zapazil to začudjenje, zatorej reče:

„Hvala Ti lepa, dragi moj Sirknik, da si mi prijateljski stal danes na strani. Le Ti si me zadržaval, da se nisem bil še bolj spozabil. Tvoja prijaznost zasluđuje odkritosrčnega prijatelja, in to hočem biti od danes Tebi tudi jaz.“

Zatajeval sem Ti, dragi moj, do zdaj svoje svete notranje čute. Ali danes Ti odkrijem vse, da me ne bodeš krivo sodil. Ti si prvi, kteremu zaupam skrivno, a gorečo ljubezen med Olgo in menój. Čuvaj to skrivnost kakor svetinjó v svojem srci. Ona naj Ti bo sveta, kakor je meni!“

Vogrin je nató dolgo govoril o svojej in Olginej ljubezni, a ob enem tudi razložil, zakaj mu streže Robert po življenji.

Dr. Sirknik se je s prva čutil Vogrinovim besedam. On ni nikakor mislil, da ga Olga v resnici ljubi. Ali danes se je bil sam o tem pričal, in stoprav zdaj si je znal tolmačiti njeno vedenje.

„Moje stališče je pa rés žalostno, kakor sam razvidiš,“ nadaljuje Vogrin. „Prošnja za državno službo se mi je odbila, in meni samemu streže po življenji — moj tekmeec! Kaj mi je početi?“

Med takimi pogovori prideta naša rojaka do Sirknikovega stanovanja.

„Pojdi malo k meni, Vogrin,“ povabi zdaj Sirknik svojega tovariša. „Hočeva čašico zlatega vinca popiti na zdravje Tvoje in — Olgino! Ta dobra kapljica iz „Slovenskih goric“ bode nama glavo razvedrila. In potém Ti hočem povedati, kaj bi naj Ti počel v sedanjem kritičnem položaji!“

Vogrin je bil tega vabila jako vesel. Čutil je, da si mora govorjenjem olajšati svoje prepolno srce. Kmalu je stala steklenica rumenèga „štajerca“ na mizi. Jezik se je obéma hitro razmočil, in prijatelja sta mnogo govorila o Vogrinovej zadevi.

„Najboljše za Te, moj ljubi Vogrin, pa bi bilo,“ končuje Sirknik, „da se takoj jutre od nas poslovíš. Idi nazaj v Belo. Reci pri Skenovskih, da ne smeš dalje tu ostati, a si tudi ne upaš, če bi ravno utegnil, ker véš, da Ti streže baron Robert po življenji. Ako Te Olga



rés tako iskreno ljubi, kakor sam trdiš, tedaj ne more ona nikdar Robertu roke v zvezo podati, če le pomisli, da je hotel on, njen bodoči mož, uničiti — Tebe, njenega prijatelja in častilca!“

Vogrin je tem besedam pritrdjeval in mu povrh obljubil, da se na vsak način jutre od todi poslovil. Na ta svoj namen pa prime za čašo, tréi s prijateljem in jo izprazni — na boljšo bodočnost!

Kmalu potém je hotel Vogrin oditi, a zdaj potrka nekdo na vrata. V sobò stopi stotnik Randič, prijatelj Robertov.

„Dober večer, gospoda! Ne zamerita, da Vaju motim. Blagovolite me, gospod doktor, predstaviti temu gospodu!“

Nató predstavi dr. Sirnik prišleca svojemu tovarišu. Zdaj se vsedejo vsi trije, in kupice se na novo nalijejo. Po kratkem splošnem govorjenji pa začne stotnik Randič pripovedovati, zakaj je prišel.

„Bil sem zdaj le v kavarni, beróč svoje navadne časopise, kar pride k meni nadporočnik baron Robert Benda. Ves razsrjen mi pové, kaj ste imeli danes popoldne pri Skenovskih. Tožil mi je, da ste ga Vi, gospod Vogrin, strašno razžalili. Nató me prosi, naj grem k Vam, gospod doktor, in Vam naznanim, da zahteva moj tovariš, baron Benda, od Vašega prijatelja, gospoda Vogrina, popolno zadostjenje. Gospod Vogrin je njegovo vojaško in moško čast, njegovo plemstvo in njegov ogerski narod tako žalil, da mu ne more tega z lahka odpustiti.“

„Kakšne pogoje pa stavi gospod baron,“ vpraša ga dr. Sirnik.

„On zahteva,“ nadaljuje Randič, „da prekličé gospod Vogrin v iste družbi, v kateri je njega žalil, vse kar je proti njemu govoril. On mora pripoznati, da ni napadel Riharda njegov sluga, temveč kak tukajšnji postopač, ktereга naj skuša občina zaseči. Dalje mora on izreči, da se je prenaglil v svojih izrazih: tudi naj barona Roberta prosi odpuščenja, ker mu je slabe in zločinske namere izpodtikaval. Napósled pa se naj odreče vsakej zvezi s plemenito rodbino Skenovsko in naj ne sili tjá, do kamer nima nobene pravice.“

Ako tega ne storite, gospod Vogrin,“ nadaljuje stotnik Randič proti njemu obrnen, „hoče si baron Benda sam priti po zadostilo. Vi ste rezervni častnik in morate tedaj toliko časti v svojej duši imeti, da povrnete žaljeno čast mojemu prijatelju, aktivnemu častniku. To je povod, zakaj sem prišel!“

Strmel je pri teh besedah dr. Sirnik, zavzel se tudi Vogrin. Nekaj časa je vladala potém mrtva tišina v našej družbi. Napósled se pa obrabri naš rojak Milko in reče:

„Veliko zahteva, gospod nadporočnik. Nesramno je, kar terjá. To zločinstvo, katero je dal on sam po svojem slugi storiti, naj pripisujem jaz svojim rojakom, svojim sovaščanom? — Tega ne storim nikdar. Jaz poznam poštenost svojih ljudij!



Jaz nimam ničesa preklicavati in tudi ničesa ne prekličem. Še zdaj trdim, da je resnica, kar sem govoril. Baron Benda stavi zaradi tega do mene take pogoje, ker vé, da jih jaz nikdar sprejeti ne morem. On je žalil tako mene, kakor jaz njega. To kar on od mene zahteva, terjam tudi jaz od njega: Naj se on umakne od ondi, kjer ne najde lju-bezni in udanosti!

Jaz čutim, da hoče gospod nadporočnik po častnej poti doseči to, kar mu je bilo izpodletelo v nedeljo večer. Jaz znam, da me hoče s pota spraviti, zato ker je nekdo meni, a ne njemu daroval svoje plemenito srce! Jaz vé m to vse. Zatorej naj pride sam po zadostilo, katero od mene zahteva. Naj veljá pogum in sreča junaška!“

Dr. Sirknik ni hotel verjeti, da je to govoril njegov prijatelj Vogrin. Dolgo ga je čudé se pogledoval, a napósled ga vpraša:

„Je-li to Tvoja resna volja, Vogrin? Vino Te je hudo razvnelo, zmešalo Ti glavo in pamet. Pomisli, kaj govoriš! Zdaj se tehta življenje Tvoje in — smrt.“

„Tudi njegovo življenje in smrt,“ odgovori naglo Vogrin. „Moja glava pa je vedra in pamet zdrava, kakor malokdaj. Ali ni boljše odkrito stopiti pred svojega nasprotnika, kakor se pa dati po noči zavravno napadati lopovu, ki je le po svojem gospodu našuntan in podkupljen strahopetec?“

Gospod Randič je imel pooblastilo, da pozove dr. Vogrina na dvoboj. To je takoj zdaj storil, a samega se predstavi kot baronovega sekundanta. Hladnokrvno poprosi tudi Vogrin svojega prijatelja, naj mu bode sodrug v dvoboju. Zakaj on je ob enem zdravnik, in tedaj ne bode treba tretje osebi razkrivati te tajnosti. Dr. Sirknik mu, če tudi nerad, izpolni to željo. Nató se odloči, da se bijeta obadva kot častnika v uniformi, in sicer s sabljami. Dvoboj pa se ima takoj jutre v sredo vršiti, in to ob osmih zvečer na mestu, katero bodeta dr. Sirknik in Randič spoznala pripravnim.

Čudne misli in čuti so obhajali Vogrina, ko je veslal potém v mraku domú. Sabljo je znal nekđaj naš rojak dobro sukati in bil je že tudi pri poskušnjah marsikterega borilca ugnal. Ali zdaj je že mnogo let od tega, in človek pozabi hitro take ročne umetnosti. Povrh pa tudi ni vedel, kakov mojster je nadporočnik Benda na sabljo.

Tako premišljujočemu stopile so mrzle kaplje na čelo. Neki notranji glas mu je pravil, da se ne bode dolgo vozil po domačem Vrbskem jezeru. Tožno mu je prihajalo pri takih slutnjah v srci. Ali njegov srd in sovraštvo zadušilo je ta čut, in Vogrin se je tolažil takó-le:

„Jaz moram rešiti čast svojih rojakov, ktere on dolži, da napadajo in ropajo tujce. Pokazati hočem, da nisem takov strahopetec, kakor on misli o meni in mojih rojakih. Osvedočiti hočem svet, da zaslužujem



ljubezen blage deklice, katero si hoče moj nasprotnik s tem pridobiti, da uniči mene, njenega častilca — svojega tekmeča!“

Te vzvišene misli podžigavale so našega rojaka. Iskre so metale njegove žareče oči. Pogum je rastel, bojaželjnost je navdajala njegovo dušo, in vzdignovski svoje trde pesti proti nebu, storil je svoj sklep neovrgljiv, v katerem je še malo prej omahoval. Zatorej pa tudi ni čeli večer domá v svojej sobi drugega delal, kakor sukal sabljo in se uril z njo.

Polnoči je že ura odbila, a Vogrin še ni bil v postelji. Ravno je sedel k mizi na stol, da bi se malo odpočil. Njegove moči so že jele pojemati; tako dolgo in s tako silo in vztrajnostjo vadil se je nocój v bojevanji. Zadovoljen je bil s svojim znanjem. Dobro je še znal sukati sabljo na desno in levo, udarjati gor in dol, stopati naprej in nazaj, umikati se nasprotniku odbijajóč namenjene mahe in napadati ga z umetnimi udarci.

Zopet je jel nadaljevati svoje vaje. Kmalu mu je tekel pot po čelu. Brzo je bil tako vnet in zavzet v svoje delo, da ni čul, ko so se na tihoma odprla — sobina vrata . . . . V izbo stopi z leščerbo v roki njegova mati in ga čudé se opazuje. A on je ni videl; bil je s hrbtom obrnen proti vratom. Mati je namreč večkrat slišala iz Vogrinove sobice krepke stopinje, véasih tudi udarce, kakor da bi kdo močno ob mizo udarjal. To se jej je čudno zdelo, vzlásti ker je bilo tako pozno v noči. Zatorej gre gledat, kaj je, odpre tiho vrata in stopi v Vogrinovo sobico.

Precej dolgo je opazovala mati svojega Milka, ki se je baš jako ognjevitó vadil z orožjem. „Zakaj mu bo to?“ misli si zdaj. „Ali ima s kom kak boj? Ali je, Bog ne zadéni, znorel ali kali?!“

Globok vzdihljej se ukrade pri teh mislih iz materinih prsij, in v tem hipu obrne se tudi Milko na stran. Lahko si mislimo, kako je Vogrin zdregetal in stresel se, vidéč pred sebjó — svojo mater!

„Moj Bog, kaj Ti pa je, Milko?“ vpraša ga zdaj mati. „Zakaj ne greš spat. Ali ne véš, da je že polnoči? Saj je še jutre tudi en dan!“

Milko ne odgovori nató. Bal se je, da ne bi izdal svojega tajnega namena.

„Čudno se mi zdi, da se začneš na enkrat danes vaditi na sabljo,“ nadaljuje zopet mati. „To ne pomeni nič dobrega, Milko! Jaz se bojim za Te. Vedno slutim, da imaš na skrivnem kake spletké. Tudi v nedeljo večer bilo je menda najbrž Tebi to namenjeno, kar je gospoda Richarda zadelo. Hvala Bogú, da mu je le boljše, kakor si mi pravil! Noben človek ni brez sovražnika, tako Ti kakor jaz ne!“

Vidiš, Milko, povedati Ti pač moram, kar že imam dolgo na srci. Ti si prišel k meni domú, ali domá nisi skoro nič. Vsak dan greš v jutro od doma in prihajaš še le zvečer po noči domú. Zadnja dneva še spal nisi domá! Rada bi se bila o marsičem s Tebjó pogovorila; saj se



že nisva dve leti videla. In moj Milko, Bog vé, ali me še najdeš na svetu, ko prideš zopet domú. Jaz sem se že postarala. A star človek je kakor kaplja na vejici, ki že pade na tla, če le sapica potegne!“

Pri teh besedah vzdihne mamica globoko, in solze se jej vlijejo po velem lici. Vogrin pa je slonel ob mizi kakor skesan grešnik, nepremično gledaje v tla. Hudo so ga pretresle materine besede, in tudi njemu je prilezla grenka solza v oči. Mrklo pa je svetila luč in mračno obsevala sobo. Solz nista torej videla sin ne mati eden drugemu v očéh, a tembolj pa sta vedela eden o drugem, kaj čuti njuno srce v prsih!

„Vi imate prav, mati,“ odvrne tiho Vogrin. „Življenje naše je kakor kaplja na veji. Tudi mlad človek ne vé, kdaj in kje ga smrt pokosi!“

Po tej opazki molčita zopet obá. Napósled pa izpregovori mati:

„Ako se ne motim, Milko, zahajaš Ti tja doli k Skenovskim. Že óno nedeljo, ko smo netili kres, spoznala sem, da sta si tista gospica in Ti kaj zeló na roko. Rés, da Te je že toliko možá, da bi lahko ženo imel. Tudi dekle je lepo, ponižno in prijazno, ali meni se vendar ta Tvoja misel ne dopada. Kdor previsoko leta, nizko obsedi, pravi stari pregovor.

Bojim se, Milko, da bode Tebe zaraditega še hudo glava bolela. Dekle je zeló zeló bogato, stariši visoki in plemeniti, a Ti Milko, Ti si ubožnih starišev sin! Mi prebivamo pod slamnato strebo, oni pa v mestnih palačah. Ti si sevéda učen in študiran, ali na to ne gleda bogatija! Meni se vedno zdi, da bi bilo najboljšje za Te, ko bi si Ti to misel in ljubezen izbil iz glave. Saj je še potém časa dovolj, ko cesarsko službo dobiš, da si poiščeš tovaršico Tebi primerno.

Glej, za gospico Skenovsko poganja se mnogo gospodov. Med njimi je gotovo tudi óni ogerski častnik, ki je zdaj v Porečah. Pravijo, da je neki baron in bogat ogerski plemenitaš. Kaj zamoreš Ti proti takemu, naj bi tudi dekle ljubilo Tebe, a ne onega? Ali ne véš, da morajo take mestne deklice storiti to, kar jim stariši velévajo?

In če se ne motim, ta ogerski baron Te tudi povsod zalezuje ter že slutí, da mu Ti v škodo zahajaš. Ono noč, ko so počivali Skenovski pri nas, bil jim je tudi on za hrbtom. Ko sem namreč v jutro, ko se je danilo, vstala, videla sem skozi lino s podstrešja, da je stopil mož v častniškeji obleki iz naše pojate. Šel je naravnó proti jezernu, kjer smo bili priklenoli čolne, in potém se je peljal sam prek jezera proti Porečam.

Kdo bi to bil, ne vé m prav. A zdi se mi pa le, da je naše goste in Tebe zalezoval, in ko ga je ploha zasačila, spravil se počivat v našo pojato. Dalje pa tudi mislim, da je morda ravno ta baron hotel zadnjič Tebe, svojega zopernika, uničiti, ker se boji, da bi mu Ti ne izneveril — njegove bogate ljubice.“



Vogrin je spoznal, da ima mati prav. Tudi on sam je že dolgo opazoval, da ga baron Robert neskončno sovraži in se navlašč ogiblje njegove družčine. Ali ko mu je mati še povrh naznanila, da je bil morda on, Robert sam, pod njihovo pojato in je tedaj zalezoval Olgo in njega, stresel se je na vsem životu; tako ga je ta misel iznenadila. Bilo mu je pa vse verjetno, in zdaj si je tudi tolmačil, zakaj ga hoče Robert na vsak način ugonobiti. Da bi pa Milko samega sebe ne izdal in ob enem potolažil svojo mater, odgovori jej mirno:

„To ni vse tako, kakor si Vi, mati, mislite. Gospá Skenovska kakor tudi njena hči ste mi rés prijazni; vzlásti pa me ima Rihard jako rad. Zató zahajam večkrat k njim. Ali o srčnej ljubezni z Olgo in menój ni tu govora. Tisti ogerski častnik nima tedaj prav, ako misli, da mu jaz odvrčam gospico Olgo, in me on zatorej iz ljubosumnosti zalezuje ter mi streže po življenji, kakor Vi ménite.

Da pa vidite, da je vse rés, kar govorim, povém Vam, da odidem pojutrešnjem nazaj v Belo. Le jutre še ostanem toliko tukaj, da se v Porečah od znancev in prijateljev poslovim. Predno pa grem na Dunaj, še pa pridem enkrat k Vam domú. A tedaj ostanem samo pri Vas in ne grem drugam nikamer!“

Vogrin je sevéda skušal materi marsikaj zatajiti, da bi jej ne delal težkega srca. Tudi to, da še sedaj ni državne službe dobil, zamolčal jej je, da ne bi žalovala.

S to Milkovo izjavo delala se je mati le na videz zadovoljna, a verjela mu ni, kar je govoril. Še bolj pa se jej je vse sumljivo zdelo, ko je Milko trdil, da se le kar takó brez posebnega namena vadi na sabljo, češ sicer bi vso vojaško urnost pozabil! Pravil je tudi, da se zdaj približujejo hudi vojskni časi. Tedaj pa je treba, da se že, dokler je še mir, pripravlja na vojsko. Saj bi še utegnoli tudi njega med vojake poklicati!

Vse to je sevéda sililo mater na smeh, ker ni ničesa vedela o tedanjem politiskem stališči v Avstriji niti o berolinskem kongressu. A sinu ni očito oporekala, tembolj si pa mislila, da zakriva on tajnosti pred njo. Nekaj časa sta se še pogovarjala, a potém se ločita obadva, ne vedóč, kaj prinese prihodnji dan!

Vogrin se je bil v svojih vajah tako utrudil, da je nató dobro in trdno spaval. Ker se je pa še le ob dveh po noči vlegel k počitku, spal je v jutro, dokler ga ni vzbudila mati prinesši mu zajutrek.

Mati in Rezika ste že bili domá vse poopravili, delavci in drugi posli so že odšli na polje, ko je Milko vstal. Bil je zdaj celó sam domá, in to mu je bilo prav. V vsej naglici poišče si velik gonilni brus ter jame sabljo ostriti. To delo je srečno dovršil, tako da ga ni nikdo videl pri njem. Ali mati je vendar, s polja prišedši, spoznala, da je rabil



nekdo brus. Mislila je sevéda pri tem takoj na Milka, in njeno srce je prihajalo otožno in žalostno . . . Rada bi ga bila vprašala, kaj je brusil. Ni li morda ostril svoje sablje? . . . Ali Milka ni bilo več domá in tudi njegove sablje nikjer!!

Malo predpoldnem veslal je iz Dol mlad in čvrst mož v vojaške obleki, z zlatim portepéjem in opasan s svetlo sabljico. Bil je dr. Vogrin, rezervni častnik 8. ogerskega peš-polka: „baron Abele“. Šel je k Skenovskim poslavljat se. Nikdar se še ni tako težko vozil v Poreče kakor danes. Z vso silo je moral vesla v mirno jezero zasajati, da se je čoln premikal. Po dolgej in trudapolnej vožnji dospè vendar do obrežja. Zdaj se napoti k svojemu prijatelju dr. Sirkniku, ki ga je že pričakoval.

„Mislil sem skoro, da Te ne bo, ljubi moj Vogrin,“ opomni Sirknik. „Kako se kaj počutiš?“

„Teško mi je bilo pri srci, ko sem zapuščal dom. Moram Ti reči, dragi prijatelj, da bi se ne bil mogel premagovati, ko bi bili mati tedaj domá, ko sem odhajal. Ne bojim se sicer ničesa. Zá-se pričakujem dobrega uspeha in konca, ali človek ne vé nikdar, kaj se utegne vse pripetiti; kajti moj nasprotnik mi na vsak način streže po življenji.“

„Le potolaži se. Bodi pogumen in hraber. Zmaga je gotovo na Tvojej strani, in potém se bodeš veselil svoje slave!“

„Dobitek je rés lep in slaven, ali nevarnost tudi velika,“ odvrne Vogrin premisslujóč. „Le éno Te prosim, dragi moj! Ako bi se mi kaka večja nesreča primerila, bodi zanesljiv in zvest tolmač mojemu sreću. Povej Olgi, da sem se s svojim nasprotnikom bojeval iz ljubezni do nje in svojih rojakov. Reci jej, da sem se moral boriti s svojim tekmečem, ker sem spoznal, da vodi do nje le boj na življenje in smrt. A malodušno se nisem mogel umakniti svojemu zoperniku ter brez boja prepuštili divjemu jastrebu svojo nežno golobičico! Naznani jej pa tudi, da je hranil Vogrin toli plemenito srce v prsih, da ni hotel zavrtno napadati svojega sovražnika. A tudi bojzljivo ubežati mu ni hotel on, temveč njegovo srce bilo je tako pogumno in hrabro v boji, kakor je polno goreče ljubezni — do svoje drage Olge!“

Dr. Sirknik se je čudil nad navdušenostjo svojega prijatelja. Ne bil bi mislil, da se Vogrin tako malo boji smrtne nevarnosti in da zamore tako strastno in goreče ljubiti.

Prijatelja se še pogovarjata potém o vseh malenkostih, ki so pri dvoboju potrebne. Nató se napotita k Skenovskim, da bi se Vogrin poslovil od njih, češ da že odrine jutre na vse zgodaj v Belo h grofu Kohnarskemu.

Ta novica je Olgo strašno pretresla. Dokler je bival Vogrin v njenej bližini, tedaj je še pozabljala vse nezgode. Ménila je, da ostane Milko še dalje pri Rihardu, a v teh blaženih mislih se je motila. Ko



se je torej Vogrin danes popoldne zarés od nje poslavljal, gledala mu je kaj milo v globoke, žive oči. Iz njih je brala vso moč njegove goreče ljubezni. Niti Olga niti Vogrin nista našla v tem trenutku besede v slovó, le njih duša je govorila tiho šepetaje: Na svidenje!

Ko ste pa potém mati in Olga spremili Vogrina do vrtnih vratíc, podá mu tu deklica rožico-spominčico v slovó in mu vroči Puškinovo novelo. V knjižici pa je bilo za Vogrina majhno pismice. V njem je razodela Olga, kako ga neizrečeno ljubi in da ta ljubezen v njenem gorečem srei nikdar ne ugasne!

Od onega trenutka, ko se je poslovil Vogrin, čutila se je Olga zopet osamelo in pozabljeno. Pismo in grožnja očetova, zločinski napad in prepír Robertov, nemila osoda Vogrinova: vse to jej je sekalo zopet nove, nezaceljive rane. Tolažbo pa je iskala deklica v prostej naravi. Sprehajala se je na obrežji, ko je jelo solnce zahajati. Kakor v preteklih dnovih, tako so žarele tudi danes koroške gore, ko jih je poljubljalo solnce v slovó. Narava je bila ravno tako lepa in krasna kakor nekdaj, ali Olga ni danes čutila niti videla njene krasote. Nje pogled se je oziral vedno le tja na jezero, kjer jej je bil Vogrin razodel svojo tajno ljubezen!

V te misli zamaknena ni opazila Olga, kako sta ob osmih zvečer priveslala dva čolna vsak od svoje strani na „Samotarski otok“. Bila sta Robert in Vogrin s svojima tovarišema.

Samotarski otok je celó majhen otočič sredi med Porečami in Dolami. Na njem nahajaš le nizko grmovje in različno vodno rastlinje. Obrežje je bujno zarasteno, in z jezera ne moreš videti na sredo otoka. Ondi pa stoji dolga lesena miza na majhnem, s travo in cveticami obrastenem prostoru.

Tú sem sta došla točno ob osmih naša dvobojnika. Kmalu sta si stala nasproti rezervni častnik dr. Vogrin in nadporočnik baron Benda, Slovenec in Magyar. Na znamenje Randičevo začne se prvi hod. Vrlo dobro sta se dajala boritelja. Naš rojak je kazal velik pogum in čilost. Tudi njegova izurjenost in ročnost ni bila manjša od Robertove. Videlo se je, kakor da bi bil Vogrin že premagal nasprotnika. Zasuknol je bil spretno sabljo, odbivši baronov mahljej, in glej! Robertova roka — krvaví!

Boj se ustavi. Sekundanta pogledata, bil je lahek prask. A Robert še ni bil s tem zadovoljen; geslo mu je bilo: Na življenje in smrt!

Drugi pot se dolgo nič ne odloči. A boj je prihajal tem hujsi in hujsi, čim bolj je vzkipela kri v boriteljih. Ker pa le ni uspešnega konea, ustavita sekundanta drugi poskus.

Bil je še tretji pot na vrstí. Ta naj bode odločilen. Šlo je rés za življenje in smrt. Niti Vogrin niti Robert nista bila več pri mirnej pameti. Strast in krvoločnost zavladata je v njunih prsih!



Na Sirnikovo znamenje začne se zopet ljuti boj. Zdelo se je že sekundantoma, da zmaga Vogrin. Robert se je namreč jel umikati, a vendar še dobro odbijajóč Vógrinove mahe. A kakor bi trenol, napade z novo silo in močjo svojega naskakovalca. Odbivši udarec Vógrinov, zasukne zvito in prekanjeno svojo sabljo . . . Ona obtiči globoko v nasprotnikovej levici, in v tem trenutku se zgrudi Vogrin na tla!

Noč je že jela razprostirati svoja temna krila nad mirno jezero, ko je obvezaval dr. Sirnik rano nesrečnemu prijatelju. Vogrin je ležal v nezavesti. Pozneje ga je pa Sirnik z vsemi mogočimi pripomočki vendar le toliko vzdramil, da se je zavedel. Nató ga spravi polagoma po konci, in Vogrin je šel, držéč se z desnico svojega tovariša okoli vratú, po malem kakor hudo ranjen vojak proti čolnu. Tú ga Sirnik rahlo vá-nj posadi, poté pa peljá pri zvezdnatej luči — k nesrečnej materi!

(Dalje pride.)

## Odpóved.

Óuj, ti si meni že predraga,  
In po pravici se bojim,  
Da spet ljubežen me premaga  
Ter pókoj srčni izgubím.

Golobče ljubeznivo, prosim,  
Ne káli mojega mirú,  
Grenák spomin jaz v prsih nosim,  
Spomin o cvetji brez sadú.

Lepote vélik čar je tvoje  
In v duši žije ti blagóst,  
A kdo li, srce zláto moje,  
Za žensko párok je zvestóst?

Svetló sñjal je nekoč méni  
Ljubezni prve srečni maj,  
Vsi upi bili razcvetáni —  
A kaj ti bodém pravil, kaj!

Sreč tačas je ukrenílo,  
Ka premotiti se ne dá,  
Naj tudi bi še kdaj vabílo  
Najlepše dèkle je svetá.

Nerad prenašal bolečine,  
Nerad bi novič bil bolán,  
Če mi život brez sreče gine  
Sem poleg tega vsaj mirán.

Zatorej prosim te, ne vpíraj  
Očij skrivnosti polnih v mé,  
Po drugih rajša se oziraj,  
Ki v sreče upih še živé.

Znaj, jaz ne mogel bi ljubiti  
Kot ljubil sem nekdanji čas,  
Zató je bolje se ločiti,  
Od mene tí, od tebe jaz!

*Jos Cimperman.*

## Konjiček moj.

**K**onjiček moj,  
 Le pasi pridno se nocój;  
 Ko zora zlata požari,  
 Pa tekla bo rudeča kri,  
                             Rudeča kri.

Konjiček moj,  
 Tako se meni zdi nocój,  
 Da jutri zadnjič te sedlam,  
 Pšenice zobat zadnjič dam,  
                             Oj zadnjič dam.

Konjiček moj,  
 Na polje jezdil bom s teboj;  
 Sovrage z manoj boš podil,  
 Jaz glave turske bom kosil,  
                             Oj tam kosil.

Konjiček moj,  
 Zvečer spet srečen jezdec tvoj  
 Ovenčan bude oslavljen,  
 Sovrag bo ljuti pogubljen  
                             In razkropljen . . .

Izšla potém  
 Rumena zora je, to vém,  
 Rudéc je bil tam reke tek,  
 Na levi, desni smrt in beg  
                             Sovragov beg.

Le to ne znam,  
 Vojak odšel in konj je kam, — —  
 Po reki plaval je mrlíč,  
 Za njim pa mrtev še konjič  
                             Njegov konjič.

— 1 —

## Episke indske pripovedke in pravljice.

Priobčuje *K. Glaser*.

### VI.

#### Rohini.

Visokospoštovani Dakša imel je sedem in dvajset hčeric izredne lepote; med vsemi odlikovala se je Rohini. Vse te hčericice pa je oče dal v zakon mesecu. Ker se mu je pa Rohini najbolj dopadala, začel je zanemarjati ostale. Žalostne in jezne podale so se k očetu in tožile, da mesec za nje nič ne mara. Dakša pokliče meseca in ga posvari radi takega početka, h krati pa tudi hčericam naloži, naj se vrnejo k možu. Vrnovše se ženice pa je mesec vnovič zanemarjal. Zopet pozove Dakša meseca in ga posvari, pa zastonj. V svojej jezi je Dakša meseca kaznoval s sušico, tako da je vsak dan pojemal in konečno izginol. Zdaj pa rastline niso več rastle in so bile brez moč in okusa; tudi ljudje in živali so pojemale. Bogovi sami so bili v strahéh in so popraševali po meseci; na zadnje pové vendar otemneli mesec, da ga je Dakša preklel. Nató gredó bogovi k Dakšu in ga prosijo, naj meseca reši prokletstva; zakaj če meseca ni, pogine ves svet s človeškim rodом vred. Dá se Dakša preprositi, pa samo pod tem pogojem, da pojema na pol, če hoče ljubiti vse svoje ženice; potém se naj v svetej Sarasvatinej vodi ojači in zopet raste.



To slišavši teče mesec brzo k Sarasvati in se v njej skoplje; nató se pa pokaže v novem svitu: zdaj oživé rastline in ljudjé. Od seh dob je mesec zvest svojim 27 ženicom in biva pri vsakej po eden dan. Po Dakševem prokletstvu pojemlje vsakih štirinajst dnij in narašča zopet ravno toliko dnij.

## VII.

### U s i n a r a.

Ko je kralj Usinara ob Jamuni daroval, prileti v njegovo naročje bojzljiv golobček, kojega je jastreb preganjal. Roparica je karala kralja, zakaj jej odjemlje hrano. Nató odgovori kralj: „Je-li ne veš, požrešna ptica, da je kraljeva dolžnost, varovati tistega, kdor išče pomoči?“

Jastreb odvrne: „Če nimam hrane, ne morem živeti; tudi žena in otroci poginejo; če so si dolžnosti navzkriž, naj tista obvelja, ki je večja.“

„Prav lepo in modro govoriš,“ odgovori kralj, „morda si kralj ptičev; izberi si bika, merjasce in jelene, z vsem Ti postrežemo.“ Jastreb reče nató: „Merjascev, bikov in jelenov ne maram, nego hrepenim po hrani, katero mi je odkazal stvarnik.“

„Vse Ti dam, le goloba ne.“ „Pa daj mi lastnega mesa toliko, kar tehta golob.“

Nató si odreže kralj kos mesa in ga dene na tehtnico, pa je bilo prelahko; potém ga odreže še več; pa je še bilo vse premalo; konečno stopi sam na tehtnico.

Zdajci reče jastreb: „Jaz sem Indra, nebeški kralj; tebe smo hoteli samo poskušati; izvrstno si se obnesel; nevsahljiva slava se ti bo prepevala na svetu in po smrti prideš radi svojih krepostij v družbo bogov!“

## Bosenske zanovétke.

Spisal *Rajko Perušek.*

## XV.

V sak Turčín je „sebehvalíć.“ „Jedan Turčín više znade nego li sto Vlahâ“ (tem imenom nazivljejo Turci vse kristjane). Inoverniki so Turčínu tako inferiorni, da pred sodom ne morejo proti njemu svedočiti. „Bog je stvoril rajo, da Turčínu služi,“ je njih geslo. Pored tega so oni po svojih mislih najhrabrejši ljudje. Pravica zahteva, da se jim v resnici priznava to svojstvo. Srbi se radi pohvalijo zaradi svojega junaštva, ali sami pravijo: „Sjeku Srbi, al' sjeku i Turci“. Vendar njihovo hvastanje (bahanje) presega vse mere. Krasnô nam je narisal takega hvastavega

Turčina Mažuranić v svojem „Smail-agi“, kjer Smail-aga vojvodi Banku, koji obeta, da bi se sprijel s šestorico, pravi:

„Hrdjo, kučko, vojvodo Bauče,  
Mislio sam, da si junak bolji.  
Da udari dvadeset Brdjanâ  
Vjera turska mi pomogla,  
Jedin bih im poodsječo glave.“

Neki Turčin spremljal je krščanskega potnika, pa ko sta izšla iz gozda, reče Turčin drugu: „Sedaj sva sigurna; to pravim radi tebe, ker turske mi vere jaz se njih sto ne bojim. Glej, kako so me izmrevarili Mozgovci (Rusi) pri Sevastopolji!“ Tu odgrne nogavico in pokaže dva svinčena zrna v nogi. „To sta me zadele dve puške mozgovske, a ker je smodnik nič vreden bil, zató nista probile noge, a jaz jih nisem htel izvaditi.“ Potém odgrne rame in pokaže rano pri vratu. „Glej, tu me je posekal eden mozgovski konjanik s sabljo.“ Ali poznalo se je, da rana ni od sablje, ampak od sekire, s ktero ga je najbrže kak kmet ranil, ko je hotel ovce krasti. Potém pokaže obrito glavo, kjer niso lasje na nekterih mestih probili, in veli: „Tu so me Mozgovci z nekakim otrovom namazali, pa mi ni škodilo.“ Zopet je drug videl, da to ni otrov, ampak prave pravcate garje. Potém ga je še krščanin vprašal, kaki so ti mozgovski vojnici. „Pješaki šče nekaj vrede, al konjaniki za vraga ne veljajo. Gledal sem sam, kako je jedan naš konjanik njihovih trideset pred sebjó teral kakor pse, in kamor je koga dosegel, tu ga je i vsekal.“

Omenil sem že nekje, da Turci, premda oni osobito ženske srbske pesni pevajo, tudi junaške pojó, ali obseg pesni je vedno tak, da Turčin nadvlada Srbina, čemur se naravno ne moremo čuditi. Radi tedaj poslušajo pesni, tudi ako jih krščanski slepec poje. Sami pojó pesni s spremljevanjem različnih tamburic in „talambasa“ (tamburina).

Prišel je eden slepec o derneku (semnji) v manastir (samostan) ter uz gusle peval junaške pesni, v kterih vedno Srbín poseka Turčina. To se nekemu Turčinu ni dopadalo; on gre k slepcu, dá mu dve pare in reče: „Na slepec, al jaz čem, da mi izpevaš jedno po mojem čefu (po mojej volji); vedi, da sem jaz Turčin.“ Slepec vzame dve pare, zahvali se mu in počne pesen:

„Tera Ture kraljeviča Marka.“

Nató zakriči Turčin: „A more (vzklik), a to je pesen! Hej mehândžija! daj mu litro rakije.“ Slepec popije rakijo ter zopet počne isto pesen:

„Tera Ture kraljeviča Marka.“

Turčin zopet vikne: Tera, bre (vzklik), to se vé da, haj, haj!

„Beži Marko preko polja ravna.“



Turčin: Beži, beži, da! Bode ga Turčin posekal, bode ga valaj! naj Marko zna, da so Turci junaci!

„Kad se Marko nazaj povratil,“

Turčin se začudi ter vzklikne: „Bak! ana se nasi tim! — (Glej! majke mu).

„Pos . . . I Turčin i sebe i konja.“

„Molči, mrha čorava (slepa), pare vrati i rakijo bljuj! niti istino govoriš, niti znaš pevati!“

Kraj vse svoje hvastavosti in oholosti pa so vendar le podložni želji in ukazu predpostavljenih. Sicer jim treba vse točno in podrobno razložiti, dokler razumejo, kaj se hoče od njih, ali potem se sme tudi pričakovati, da bode vse izvršeno tako, kakor se je želelo. Razven tega so verni in zvesti ter čuvajo svojega gospodarja, kakor sebe. Tudi se ne obotavljajo sprijeti se z neprijateljem in ako je potreba, podati se v nevarnost za gospodarja.

Pred sodnikom ali pred drugo gosposko je lahko s Turčinom. Ako se je preje prepiral in trdovratno svoje stališče branil, a pozneje se mu od oblasti zapové, tako in tako se rešuje stvar, tedaj odgovori: „Kakor ti veliš!“ On ne pomisli, da uradnik ne rešava stvari, kakor se njemu ljubi, ampak kakor postava zahteva. Ali stvar je vrlo umljiva, ako pomislimo, da je narod neolikan in nenaobražen in da je ta poslušnost dedovina orientavno-despotskega upliva turskega. Za izkazane dobrote je vedno hvaležen. Prijateljstva sklepati s kaurinom pa mu prepoveduje zakon.

Grda pega duševna je podmitljivost in pohlepnost za blagom. Kedar pride kmet k agi, mora mu kaj na „peškeš“ (poklon) ponesti. Neki čipčija prinesel je svojemu agi par kokošij. „Evalaj vlaš!“ reče aga, „ali nisi nič drugega prinesel, kot te dve zgreni kokoši?“ „Nisem,“ odgovori kmet, „ali da ti istino rečem, hotel sem ti masla prinesiti, pa mi žena branila, ker imamo samo malo.“

„Kdor ženo posluša, je gorji od žene, pa zato se ne sme žena nikdar poslušati!“

Drugi pot pride zopet čipčija prazen. „Ali si kaj prinesel,“ vpraša ga aga. „Nisem,“ odvrati čipčija, „ali da ti pravo rečem, žena mi je dala dober par kokošij in desetkrat rekla: Na nosi to našemu dobremu agi, a jaz je nisem hotel slušati, ker si mi ti zadnjič rekel, da ne gre žene poslušati.“ Nató mu reče aga: „Nektere krati je dobro tudi ženo poslušati!“

Za novce Turčin krivo priseže, in pred kratkim časom bil je obsojen devetdesetletni hodža Kobić, ker je pred petimi leti v neke dedovinske parnici (Process) za dobro plačo krivo prisegel.

K nekemu kadiji prišla sta dva kmeta o nekej pravdi. Ker sta



vsak svoje trdila, trebalo je, da izjavo vsakega šahiti (svedoki) potrdé. Eden prišel je skrivaj h kadiji, pa mu ponudil nekoliko zlatov. „Dobro,“ reče kadija, „samo ti prinesi trideset takih zlatov, in jaz se nadam, da boš v tej pravdi zmagal.“ Drugi dan prideta zopet oba pred sodnika, in ta ju vpraša, imata li svedokov, ki bi potrdili njune izjave. „Imam,“ reče eden; „dovedel sem tri šahite, ki so bili tedaj prisotni.“ „Dragi moj,“ odgovori kadija, „meni je žal, ali jaz moram onemu več verjeti, kajti on mi je dovedel trideset bradatih svedokov.“ — Ti svedoki pa so bili oni dubrovniški dukati, ktere mu je prinesel eden od one dvojice in na kterih je bil lik bradatega biskopa sv. Blaža, patrona dubrovniške republike. In tako je bila stvar rešena.

Velika je tudi njihova lokavost v takih poslovih, kteri se tičejo dobička in koristi. — Neki Turčin vzel je na posodo od krščana nekakvo svoto denarja. Ker mu je ni ob pravem času povratil, tožil ga je krščan. Ali ta ni imel svedokov. „He pak se moraš zakleti,“ reče kadija. „Ali si dobil od tega človeka to i to svoto na posodo?“ „Sem,“ odgovori Turčin, „al' sem mu jo povratil!“ „Prisezi tedaj, da si mu jih povratil, ker sam priznavaš, da si uzajnil (v zajém vzel) te novce.“ „Ded! prijatelj,“ reče Turčin krščanu, „vzemi to palico, da prisežem!“ — Krščan prime palico, in Ture se slovesno zakolne na koran, da je vrátil pare kmetu. A sedaj ni bilo drugega kmetu, kot vratiti palico Turčinu, a samemu napotiti se domú v svesti, da je prevarjen. Ali Turčin ni lagal; kajti povratil mu je rés pare skrite v palici, ktero je držal kmet, dokler je oni prisegal, a po prisegi dal mu je kmet sam palico z denarjem nazaj!

Tudi ta lastnost, ktere so se krščanski Bosnjaki od Turkov v obilej meri navzeli, je posledica dotike tega naroda z orientalnim osmanskim in upliv poslednjega na prvi; kajti dobičkarija je ena glavnih potez v orientalnem značaji in pri njih je „bakšiš“ domá.

Premda se Turci vsak dan po petkrat umivajo in često tudi kopljejo, so vendar dosta nečisti. Posebno siromašnejši odlikujejo se po izrednej nesnagi. Stanovanja se ne čistijo, kanalizacije ni nikjer, in tako ni čudo, ako po turskih ulicah strašno smrdi, vzlasti ker ne mečejo odpadkov na smetišča, ampak kar pred dvor in skozi okno. Oblečeni spavajo, obleke ne krtačijo in takó imajo posebno v kožuhih, ktere mnogi celó v juliji nosijo, nekak specifičen smrad. Zató pa je tudi mnogo Turkov grintavih, krastavih, in sploh je med njimi dosta nakaz. Ker jim zakon zabranjuje, ubiti najmanjšo živalico, ne smemo se čuditi, da se vrlo rade neke znane živalice pri njih naselé.

Neki Anglež gledal je nekega lenega hamala, kako vsak čas segne v nedra in potém roko od sebe moléc nekaj baci. Stopi bliže in skoro vidi, kaj ta junak lovi. Kakor so že Angleži extravagantni, ponudi mu Anglež za vsako živalico 5 par (1 krajcar). Naš hamal vadi in vadi,



včasih pa tudi katero nazaj dene. Anglež ga vpraša, zakaj to dela. „Jā,“ odgovori mu hamal, „one, ktere nazaj devljem, so večje, te so po 10 par ena!“

Isto prokletstvo orientalnih odnošajev zavedlo je tudi bosenske Turke do nenaravne pohotnosti, ter je žalibože v Bosni posebno med mohamedanci paederastija dosta razširjena. (Dalje pride.)

## Črtice o Slovencih v štajerskem Podravji, s posebnim ozirom na narodno nošo.

Sestavil dr. Jože Pajek.

### Haloze in Haložani.

O tem predmetu prinesla je svoje dni „Seiermärk. Zeitschrift“ ältere Serie, II. Band, razžaljiv in plitev članek. Haložane imenuje pisatelj surove hribovce in smeši njihov golč. Omenja tudi starega reka, da si Haložani v mesto (Ptuj) gredóč jabelka lupijo, domú gredé pa olupe pobirajo in jih žvečejo, kar meri neki na njihovo lahkoživost. Podpisal se sicer mož ni pod onim spisom, pa — po petji se tudi ptica spozna. Leta 1838. je mariborski professor, blagi-Juri Maly, svoj spis o Lotmeržanih in Haložanih objavil v ravno tistej „Steierm. Zeitschr.“

Leta 1853. je g. Franc Hrašovec (sedaj okrajni sodnik v Sovodnjem (Gmünd) Pis.) iz Ormoža v Novice (str. 411) pisal o Haložanih in deželici njihovej. Haložani si po njegovem poročilu morajo kupovati žito iz drugih krajev, in njihovo največje premoženje tiči v vinskih goricah, katerih pridelek pa je podvržen mnogim nezgodam. Zategavoljo terejo hude nadloge naše Haložane, ako vince izpodleti, kterega se v dobrih letih dosta pridela in je dobro, posebno Korošcem priljubljeno . . . Hudo pak jih derejo mestni barantači, ki so prave pijavke za ta kraj, ako slabe letine silijo ljudi, da morajo zastavljati vinski pridelek za eno ali celó za dve leti . . . Milo se stori človeku, ko vidi toliko teh nadlog, kterim bi se s časom dalo v okom priti s podukom v šolah, po upnih napravah, v kterih bi ob času sile tudi posestniki majhnih zemljišč za poštene obresti dobivali na up. potrebni denar . . . Haložani so dobrovoljno, pa tudi precej lahkomiselnó ljudstvo; malo dobrega vajeni, so prosti v obleki in zadovoljni z malim. Kedar imajo vina v hramu ali denarcev pod palcem, radi se prevzamejo in tudi pobahajo, — kedar jim pa poteče vince in ne rožlja več pod palcem petica, uide jim brž pogum . . . Vinograde obdelujejo dosta dobro, s sadjorejo pa se malo pečajo. Živine

imajo celó malo, zategavoljo je pa tudi gnoja malo, in ne morejo zadostno gnojiti vinogradov svojih... Sklenem popis, kterega je peresu le milo srce velelo.“ To se glasi drugače! Slovenec, če je pošten, svojega siromašnega, nesrečnega brata omiljuje, podučuje — le izrodica ga zaničuje in psuje.

Gospod Hrašovec je svoje poročilo nadaljeval v Novicah l. 1854. str. 7. Haložani se (tako piše) bližajo bolje bližnjim Hrvatom Zagorcem nego dravskim Poljancem. Preklinjajo posebno radi; v vsak govor, če tudi prijazen, zapletajo svoj: „Bog te ferdamaj!“ Kar jezik zadene, je njihovo narečje čistejše od jezika drugih Slovencev. Pa še bolje se od njih ločijo po izrekovanji besed. Govorijo naglo; samo zadnje besedo v stavku prav na dolgo zavijajo, kar se zelo smešno zdi tistim, kateri niso vajeni temu izgovarjanju. Vendar Haložan svoj jezik hvali in pravi: „Naš jezik tako gladko teče, kakor bi s hobličem rezal.“ Žito si meljejo na žrmljah. Toča pride v Haloze redkokdaj; od tod pregovor: „Toča nima s čim brodnine črez Dravo platiti“. Haložani se večjidel le sami med seboj ženijo, ne pa drugam. Od tod pride, da je veliko, veliko rodovin, ki imajo enaka priimena. Najobširnejša je rodovina Petrovičev; skoro pri vsakej drugej hiši je Petrovič. Če tujec Haložane žali, velijo mu: „Prek ž njim!“ = črez Dravo!

Leta 1861. je neki G. . . . r v „Wochenblatt-u der steierm. Landw. Ges.“, v 6. listu v istem duhu o Haložanih izpregovoril, kot svoje dni neimenovanec v „Steier. Zeitschr.“, a posvetil mu je g. Božidar Raič v Novicah l. 1861. str. 64. neusmiljeno — kakor je zaslužil. Iz tega „pojasnila“ povzamemo tó-le: „Haložan, narodno oblečen, ima moder plašč ali pa kožuh; pogostoma, osebujujo o delavnikih viđi se v surino zaviti; dolge hlače, ali bolje: po sarah hlače, so pridobitev naših dnij. Navadama se vidijo breguše, segajoče do polovice golenic, po zimi pa hlače v sare. Moški nosijo klobuke z nizko talovko. Dekline si ovijajo glavo večjidel s pečo, vzlasti ob svetkih; po zimi imajo toplejše robce. Haložani imajo kakor ptujski Poljanci ob svetkih rudeče oprsnike, na njih bele gumble.“

O zemljepisnih razmerah Halož glej „Slov. Štajerja“ I. snopič, str. 31. O Haložah in Haložanih pisal je tudi g. Jakob Gomilšak v „Zori“ leta 1875. str. 136—138. Iz tega prav domoljubnega spisa povzamemo le eden odstavek. „V nečem je naš Haložan tak čuden posebnež, da mu gotovo enakega ne dobiš na Slovenskem. To je njegov govor! Že od daleč ga spoznaš na ptujskem trgu, kamor rad donaša sadje na prodajo. Človek urnega jezika je Haložan; poskakuje namreč pri vsakej tretjej ali četrtjej besedi z glasom na visoko, in potem zopet nazaj, proti koncu stavka pak besede neprijetno zateza. To nenavadno, nenaravno naglašanje je krivo, da ga težko razumeš, in te lahko smeh pösili, dasi drugače dobro slovenščino govori, in le nekoliko sosednje hrvaščine vpleta.“



## Pesničarji in Ščavničarji.

„Ena najlepših dolin mile Štajerske je gotovo Pesniška dolina. Razteguje se blizu od Lučan na nemškeje meji, kjer reka Pesnica izvira, do Dornave, kjer se izgubi v spodnje Ptujsko ali Dravsko polje. Stanovnike imenujejo „Pesničarje“ ali „Pesničare“. Na gornjej Pesnici prebivajočim pravijo tudi „Goričani“. Goričani se ločijo od dolnjih Pesničarjev najboljše po obleki. Oni nosijo hlače, toti so pa „brgušari“, ker imajo kratke, ozke brguše, črez ktere dolga srakica visi do kolen. Ščavničarji nosijo dolge, široke brguše in kratko srakico, ki sega le malo črez ledje; pravijo jej robača, ktero ime je tudi na polotoku Kamčatki znano. Dveh rečij treba o Pesničarjih še posebej omeniti, in sicer ne s pohvalo. Pesniška dolina daleč slovi zavoljo svojih dobrih in rodovitnih senočetij. Pesničarji bi lahko redili še enkrat toliko živine kot zdaj redijo, ko bi varčneje s krmo ravnali. Tu več sena raztorijo kakor indi kje slame, in pokladaje živini ne držijo se ne pravega časa, ne prave mere. Tako se včasih pripeti, da spomladi nimajo poleg vse obilnosti sena ničesar živini pokladati. Celó drugače je v Schwanberških planinah. Tu režejo živini seno in slamo in jej polagajo zjutraj in na večer ob določenej uri. Potém se korito pomete, živina napoji in ne dobi ničesa več. Imajo pa dosta živine in lepe, večji kmetje po 25 in 35 glav. Pa vendar ne pridela kmet tu več klaje kot v Pesniškej dolini, kjer gospodar ne!glešta več kot 8 do 15 glav. Druga opomnja zadevlje ženitvanje. Kedar se pri Pesničarjih kdo na gostijo povabi, ne gresta samo gospodar in gospodinja, ampak vse, kar je pri hiši živega, otroci in posli, in si jemljejo varuhe, ki med tem v pustem hramu stražijo. Poslednjič pa še pridejo — varuhi. Včasih šamri na takej ženitnini od otrok, ki zavoščeni, tudi celó v raztrganem oblačilu okoli skakaje kričijo, ali se po klopeh smučejo, se slinijo in mastijo, in vse znateknejo, da se le malo občutljivemu gostu gabi kaj použiti“. — Tako poroča „Pesničar brgušar“ v Novicah l. 1854. na str. 63. Meni je toliko znano, da so hrami po Slovenskih goricah skoro vseskozi zidani, snažni, po nekod tudi črez mero imenitni, in ljudje v dobrih letih ponosni, — kar pa sevéda bridke sodbe, proti koncu navedenege spisa izrečene, popolnoma ne ovirže. — O zemljepisnih razmerah Pesniške doline glej „Slov. Štajerja“ I. snopič, str. 49.

O „slovenskej obleki pravih Pesničarjev“ pisal je rajni Juri Caf takó-le: „Pesničarji prebivajo ob južnej Pesnici. Táka-le je oprava Pesničarja, ki je pred 20. leti še splošna bila, zdaj se pa le še pri starih ljudeh opazuje. Na visokej bistrej glavi nosi zeleno žametno kapo, zadi z velikim grebenom. Po zimi ima na glavi zelen ali moder čamer iz sukna, s kosmatimi okrajki, ki se črez ušesa zavihnóti dadé. Namesto hlač ali bregeš ima bize, behete ali dolanjščice, ktere niso preveč košate,



vendar segajo veliko niže kolen, so pa iz domanjega belega platna. Od teh biz pride lastno ime Bizjaki ali Bezjaki. Vrh teh biz pa nosi robáčo ali srakico iz enakega platna, dolgo skoro do kolen. V tem se loči Pesničar od Ščavničarja, ki ima zelo kratko robáčo, bi rekel — do pasa. Potlej ima okoli života širok, rudeč pojas, da mu predolga robáča ne plahta in ga pri delu ne moti. Nad robáčo pa nosi po zim, ali tudi ob nedeljah rudeč télovník ali kamižolo, zelo kratko, da se pojas lepše vidi. Kar pa Pesničarja še posebno razloči, je njegov modri plašč iz sukna, kateri mu je po letu in po zim, razun pri vročem delu, na truplu, ker drugega jopiča nima. Kar je Ščavničarju črni kožuh, to je Pesničarju modri plašč. Ženske so narodno nošo že preje opustile, ter se jaz le nekaj spominjam, da so imele starke tudi modre jenke iz sukna, z rudečimi, debelimi robi in visoke škornjice z visokimi, lesenimi podpetki; v šivéh so tudi rudeči, debeli, sukneni robi všiti bili. Na glavi so imele poprek bele peče.<sup>4</sup> Novice, 1848. str. 173.

### P o h o r c i .

O zemljepisnih razmerah Pohorja glej „Slov. Štajerja“ I. snopič, str. 22—26. O Pohorcih sodi moj nekdanji učenec, gospod Franc R. . . . , domá v Lobnici na Pohorji, také-le: „Pohorci so vseskozi slovenske krvi, če tega tudi marsikteri prebivalec severne strani priznati noče. Med Pohorci in Poljanci je velik razloček. Poljanci so tanki, šibki, visoki, Pohorci pa bolj trsati in le redkokdaj visoke postave. Z ozirom na jezik jih greben Pohorja loči na dvoje. (Na severnej strani izrekajo prosti *o* [Šuman, str. 5. 3. a] kot *a*; nasproti pa spreobračajo *a* v *o*; za zgled naj služijo té-le besede: Ače za vado kaze posejo — Oče za vodo koze pasejo. Pis.). Na južnej strani se bližajo konjiškemu narečju. Čudno je to, da Pohorec noče Pohorec biti. Poprašuj od izhoda do zahoda, od juga do severa med njimi po Pohorcih, in nikdo izmed prostih ljudij ti ne bode rekel: Tu smo Pohorci! To ime se jim torej zdi zaničljivo. Prebivalci severne strani se imenujejo Záplance; Pohorci so bajè na južnej strani. (Ribničani že celó nočejo Pohorci biti, kar sem sam zvedel, ko sem jim ponujal to ime. Pis.). Na severnej strani lahko spravljajo deske do Drave in železnice, in so tudi bolj imoviti. Kdor je količkaj kmet, ima 100 do 500 plugov zemlje. Loden ali raščevina zdi se jim že preveč priprosta roba. Pohorci so tihi in resnobni.“

Pohorci so svoje dni nosili in nekteri še nosijo sedaj suknje, podobne francoskim frakom, — samo rep bi francoskemu fraku nekaj prisekati moral. Juri Vodovnik, pohorski pevec, poroča nam o svojih razmerah také-le:



1.

„Moj ljubi rajni oče  
So bili cimperman,  
So stav'li hiše, koče,  
Skomarskim farmanam,

3.

So kratke hlače 'meli,  
Kmetišk pa jopič dolg;  
Ponižno so živeli  
Od svojih mladih nog.

2.

Tud marofe in žage res,  
Popravljali so mline vmes,  
So b'li sodar in pa kolár,  
Po vrhi še coklar.

4.

Sedem 'no osemdeset let,  
Živeli so na svet';  
Po tem so v dolgo večnost sli,  
Kak' bomo tudi mi.“

Novice 1854, str. 304.

Gospod dr. Pavel Turner objavil je v Novicah l. 1867. dolg članek: „Angleško ovčarstvo v primeri s pohorskim“. Posebno na str. 109. govori o tem, kako pasejo in gojijo naši Pohorci svoje ovce — namreč slabo.

Še nekaj o obuvalih Pohorcev, o coklah, o katerih nam ravno tisti pohorski pesnik Juri Vodovnik poje. V sledečem izostane kitica 9—14.

1.

Blagor teb' Skomárška fara,  
Tam je še navada stara;  
Tista ves je Cokelpurk,  
Taj nikdar ne pride Turk.

6.

Tudi v farof v coklah grejo,  
Se že zunaj napovejo;  
S coklami sklopočejo,  
Gor po pragu tolžejo.

2.

Tud Francozov se ni bati,  
Jel' bi cokle v nja metati,  
In če prišel tje bi Rus,  
Gvišno ni coklarjem kos.

7.

Fajmošter pa dobro vejo,  
Da zamerit jim ne smejo,  
Da je cokelpurgar „fajn“,  
Jim ni treba rečt' „herajn“.

3.

Tam je dosti pintermanov,  
Tišlarjev in cimpermanov;  
Vsaki farman je kolar,  
Vsaki purgar je coklar.

8.

Če se mu en fantek vleže,  
Mu že cokle gor priveže,  
Ga zažene ovce past,  
Kak' bo moglo s'rota rast?

4.

Javor tam za cokle rasti,  
Pa ga znajo tudi krasti;  
Vitre 'ma maceslove,  
Vorbanke pa črešnjo ve.

15.

Zdaj pa eden druga vpraša:  
Kak' je pa tam šega vaša?  
Po čem pa so cokle še?  
Bratje, le poslušajte!

5.

'Majo pa za pudkovele,  
Stare klinje no kresale:  
Ogenj jim spud nog leti,  
Jim ga kresat treba ni.

16.

Veči del so po desetki,  
Bolj te male pa po petki;  
Kter pa če prav vel'ke met',  
Mora že štir' groše štet.

17.

Pesem je Tomažič zložil,  
Zraven je še to priložil:  
Kteri bo to pesem bral,  
Na ves glas so bo smejal.

18.

Zložena je b'la od Jurja  
Den petnajsti mesca julja,  
Osem sto se piše let,  
Osem ino trideset.

### O nošah štajerskih slovenskih Podravljanov posebej.

Znamenit je v tej zadevi, za prejšnjo dobo namreč, veliki oltar cerkve Matere božje na Črnej gori pri Ptuji. Cerkev je bila v krasnem gotičkem slogu sezidana menda leta 1424. Veliki oltar je bil postavljen leta 1660. Cerkev je vsa iz rezanega kamena; kamenit je tudi veliki oltar, ki nam kaže Mater božjo kot naše pribežališče. Pod njenim plaščem, ki je na široko razgrnen, je zbrana velika množica ljudij, zastopnikov vseh stanov, moških in ženskih. Kamenite, lepe podobe nam torej pač predstavljajo naše štajerske Slovence ter nam kažejo, kako so se nosili v 17. veku. Glej Orožen Das Bisthum und die Diocese Lavant I. del, str. 492—497.

Ko je Ulrich Lichtenstein kot kraljica Venera leta 1227. potoval tudi skozi Štajersko, boril se je pri Kindbergu z Otonom z Buhove, oblečenim, kakor so se takrat (štajerske) Slovenke nosile. Opravo te Slovenke opisuje Lichtenstein tako: Dve dolgi kiti ste jej viseli doli čez sedlo in na sebi je imela godeže, kar je obleka slovenskih žen; vrh tega je imela Slovenka tudi šapel, jako drag in bogat. Glej J. Majeiger v Kresu 1882, str. 331.

Dav. Trsteňjak je v „Vestniku“ I. od str. 61. naprej razložil imena mnogih slovanskih oblačil. Izmed slovenskih razlaga tá-le imena: gaban, gunja, bregše, janjka, burnos, peča, srakica, rakno pa jopa.

O noši Slovencev na Ogerskem, ki so v vsakem oziru našim panonskim Slovincem najbližji, glej „Slov. Glasnik“ 1863, str. 114.

O noši Ščavničarjev, Lotmeržanov, Podravec, Haložanov in Pesničarjev je kratko poročal Franc Hrašovec v Novicah l. 1852. na str. 259. v dopisu iz Ormoža. V cerkvi Marijinej v Jeruzalemu, sredi lotmerških gor, obhajali so 25. in 26. julija l. 1852., dvestoletnico pozidanja tega hrama božjega. Iz 10 bližnjih župnij je prišlo tja v slovesnih sprevodih kakih 12.000 Slovencev; med njimi je imel g. Hrašovec priložnost ogledati si narodno opravo, pa tudi opazovati obnašanje zbranih rojakov svojih. Zbrani možje so bili koj vsi visoke postave. Prebivalci Murskega polja so imeli svetle čizme, tanke, bele, široke breguše, kratko robačo, lep pisan prslik in sukneni jopi čez ramo; za visokim klobukom so imeli šopek cvetic; stareji možje iz teh krajev so prišli v kožuhih. Podravci, Haložani in Pesničarji, tudi visoke postave pa suhega obraza, imeli so daljše breguše in tudi daljše robače in čez nje pas, pa rudeče



in modre prslike. Nekteri nosijo tudi v poletnem času moder meten (plašč). Bolje postarni so nosili dolge bele kožuhe, pa rudeče, premaste kanjere ali torbe. Dekleta nosijo večjidel čizme, nektera tudi vezilne šolne in kratke, bele rokavce; okoli vrata in čez prsi imajo svilen robec, na glavi pa belo pečo. Janjka je pisana, predprt iz tibela. Nektera dekleta se nosijo poletčeno, to je imajo samo platneno obleko. V rokah nosijo robec, molitvene knjižice in pa — pogačo.

„Otročjo obleko iz pisane tkanine imenujejo v Žetalah pri Rogateci kantuš, kantušek, katero ime je tudi pri Poljakih in Rusih znano.“ Henrik Rešek v Novicah l. 1857., str. 250.

Slovenski pisatelj Juri Ajlec, ki je umrl leta 1857. kot župnik pri Mariji Snežnici, izdelal je več slik, ki nam kažejo narodno nošo. Tako poročajo Novice 1857, str. 415.

V Vrazovej zapuščini je opis (beseda je nemška) slovenske narodne noše. V tem opisu se neimenovani pisatelj (Ajlec?) pozivlje na slike, katerih pa v rokopisu nisem našel. Tako je poročal rajni g. Ferdo K o č e v a r v Slov. Gospodarji l. 1868. na str. 90. (Sedaj tudi onega nemškega spisa ni več vmes. Pis.)

Naj še sledi nekoliko posnetkov iz narodnih pesnij štaj. Slovencev. V narodnej: „Odevanje ljubice“ našteva se tá-le obleka dekleta iz Murskega polja: štunfice, šolnjice, robčeci, furtošec, rokavce, pečica, janjčica. V drugej se pové:

„Moja ljuba je z Gradca doma,  
Podložene čizmece ma“.

Druga: „Moj prstan je zlati,  
Ma rdeče oko,  
V njem pa je pisano  
Moje ljube telo“.

Druga: „— — — — —  
Ma tenke rokavce  
No bele roke,  
— — — — —  
— — — — —

Ma guzano janjko  
No drobne noge;  
Oh šmencano dekle  
Kaj ne mara za me“.

Druga: „To je mijolka kriva,  
Kaj nemam novih čizmov  
— — — — —

Kaj nemam nove peče,  
— — — — —

Kaj suknjo sem zapila“.

Druga: „— — — — —  
 Na potec se gladi,  
 Pred špeglom stoji,  
 Tri parte si veže,  
 Ta kmetička 'či;  
 Si žnor navezuje,  
 Da tak se njoj zdi.  
 Si robec peršpiči,  
 Se okoli vrti.  
 Tanhozar k njoj hodi,  
 Njo milo gleda.  
 Ma janjko na ručo . . .“

V deveteh deželih so našli „Mojga brata lubo“, ktera se tako opisuje:

„Kaj na glavi, kaj na glavi?  
 Pantelni plehtajo — hm, hm, ja, ja,  
 Pantelni plehtajo.  
 Kaj na nedrah, kaj na nedrah?  
 Igllice žvinglajo, hm . . .  
 Kaj na rokah, kaj na rokah?  
 Prstani svetlijo, hm . . .  
 Kaj na nogah, kaj na nogah?  
 Šolnjiči leščijo, hm . . .  
 Kaj na hrbti, kaj na hrbti?  
 Suknjica šomoče, hm . . .  
 Kaj na šinjaku, kaj na šinjaku?  
 Grole joj klepečejo, hm . . .“

- Druga: „Na črevli podkovo,  
 Na enem pa ne“.
- Druga: „Lajbelc mam lep rudec,  
 V mlako moram ž njim leč“.
- Druga: „Matjašek je prosia za robače,  
 Za tenke 'no bele robače“.
- Druga: „Kak hitro Jožek to začuje,  
 On od straha zbledi;  
 Lepo belo se opravi,  
 Ne odide k Miciki“.
- Druga: „Vsem trem sem kupia robčeece,  
 Ki vsaki druge farbe je.  
 Prvoj sem kupia belega,  
 Z mojega srca lublenega.  
 Drugoj sem kupia rdečega,  
 Z mojega srca gorečega.  
 Tretjoj sem kupia plavega,  
 Z mojega srca pravega“.
- Druga: „Štunfe ma štrikane,  
 Šolnje rdeče,



Janjčico pisano,  
Svilnati furtoh“.

Druga: „Jaz še eno suknuo mam,  
Gospod za njo ne ve“.

Druga: Zeba je sneha:  
Lep rdeč nadrinjak 'ma,  
Ki se joj lepo navdá —  
Hopsasa!“

Druga: „Ne hodi, ne hodi, ljubček moj,  
Robače ti sešiti dam“.

Zopet v drugej narodnej se imenuje tá-le moška obleka: Kozih, čizme, lajbelč in klobučec.

In zopet druga: „Nega lepših pajbarov  
Kak Pavlovski Rec.  
Nosi kukmasto kapo  
No breguše brez buč“.

Slednjič se ta: „Nega lepše gospodske  
Kak Leselnov grof;  
V žepi uro ma zlato  
Na hlačah pa knof.  
Še sivi ma mantel,  
Zarobljen klobuk,  
Premani pruslik,  
No zlatov žep povn“.

Naše narodne noše izgubljajo se nam vedno hitreje, in skoro ne bo menda več sledú o njih. Naj bi nam le z njimi ne izginola tudi priprostost, naša narodnost in stara slovenska poštenost!!

## Jarnikova zapuščina.

Priobčuje *J. Scheinigg*.

### IV.

3. Zgodaj je Jarnik začel nabirati slovarniško tvarino. Prva vest o tem dohaja nam iz l. 1811., ko je bil prišel za stolnega kaplana v Celovec. Pozvali so ga iz Ljubljane, naj nabira po Koroškem za Vodnikov slovar. Odgovoril je, da Celovec ni kraj, kjer bi mogel uspešno delovati za slovenski slovar, ker „v lycejnalnej knjižnici ni nobene slovanske knjige!“ Vendar se poprime dela in pošlje precejšnjo zbirko koroških, vzlasti pa zilskih besed, pri čemer mu je pomagal *Schneider*, kaplan v Žabnicah. In zopet piše dne 3. aprila l. 1815. ljubljanskemu prijatelju P.(oklukarju

Jožefu?): „Hätte mich meine jetzige Lage nicht aus aller Berührung mit besser sprechenden Slovenen gebracht, so wäre ich auch im Stande, meine Forschungen fortzusetzen, was aber in der Stadt, wie Sie es wohl selbst wissen, nicht so leicht geschehen kann“. — L. 1822. izdal je knjižico „Kleine Sammlung solcher altslav. Wörter, welche im heutigen wind. Dialecte noch kräftig fortleben“. Prav ob istem času dogotovil je slovar, ki je bil nekako podoben poznejšemu „Etymologiku“. Ker se mu je pa zdel nedostaten, zavrzel je vse delo in se lotil novega, ki ga je osnoval po načrtu Dobrovskega; l. 1832. prišel je Etymologikon na svetlo.

Takoj za tem začne sestavljati nemško-slovenski slovar. Večkrat ga omenjajo istodobni pisatelji in časniki; na pr. Šafařík v knjigi „Gesch. der südslav. Lit. I.“ na str. 46 in 70; isti pisatelj v sestavku „Préhled neynowegsj literatury illyrských Slowencůw“, ki ga bereš v sedmem letniku (1833) časopisa „českého Museum“ na str. 168 in sl.; in praškega časnika „Ost und West“ letnik 1838. na str. 345 v članku „Illyrische Literatur“, kterege je na nemški jezik preložil E. A. Jonak iz drugega zvezka časopisa českega museja (l. 1838), poroča, da je Jarnik rokopisno dokončal slovar in da ga še dopolnjuje z nekterimi doneski, ki so sicer manje obsežni, a tembolj važni. Kakor je v obče znano, dotiskanih je bilo že nekaj pol, napósled pa se je ustavilo tiskanje zaradi prevelikih stroškov.

Rokopis se je, kakor poročajo viri, raznesel in pogubil. Tej vesti moramo odločno oporekati. Zakaj dvomiti ni, da ga je A. Janežič za nemško-slovenski del svojega „ročnega slovarja“ izišlega l. 1850. porabil. V ostalini, kolikor je je še dandanes, nisem našel nobene pole pripravljene za tiskarno. Vse je še neizgotovljeno; mnogokrat manjkajo nemškim besedam odgovarjajoči slovenski izrazi. Rokopisni Etymologikon hrani tudi 37 listov slovarja od „antragen“ do „befugen“. Razvèn teh pa leži pri celovških ostankih 26 pol od „Bilchmaus“ do „Eyweiss“. Pa že s temi nedovršenimi listi dá se dokazati, da je porabljal Janežič svojega prednika.

Oglejmo si nekaj primerov; prve tri besede črke E ima Janežič iste z Jarnikom: E b b e f. (Jar.) padanje, odstopovanje morja, recessus maris, Ebbe u. Fluth, odtok ino pertok morja; (Jan.) odtok, odték, odstop ali padanje morja, Ebbe u. Fluth, odtok in pritek; e b e n (Jar.) 1) adj. raven, plan, gladek, aequus, planus, eben machen ravnati, poravnati, adv. ravno, pravo, aequé, 2) prav, dobro, 3) mit Neben- und Bindewörtern, eben jetzt, ravno zdaj; eben damals, ravno tedaj; eben so, ravno tako; mit Fürwörtern, eben dich, lih tebe; ebenderselbe, lih tisti, tisti-le; mit Zeitwörtern, das ist eben, was ich sage, to ti povem; das wusste ich eben nicht, to zlasti nésem vedel; (Jan.) raven, plan, gladek. — machen,



zravnti; — adv. ravno, ravno kar, ravno zdaj; (knapp) pičlo; Ebenbaum (Jar.) drévo ebenovo, čerňi dob, ebenus; (Jan.) ebenovo drévo, čerňi hrast.

Že navedene prilike kažejo jasno razmerje med obema slovarjema in veliki napredek, kojega je učinil Janežič. Krajšal je povsem Jarnika. Odpravil je prvič vse latinske istomembnice, skrčil je kolikor toliko fraze; izpahol je germanisme, ki jih ima Jarnik še obilo, ter je nadomestil z lepimi, izvirno slovenskimi izrazi; na pr. za Buchsbaum ima Jarnik pušpan, Jan. zelenika, zelenica, zelenec. V Janežičevem besednjaku je izpuščenih mnogo nemških besed, ki so ali manj navadne ali celó nepotrebne; na pr. ebendrätig, Ebentischler, Eckband, Eekachel in dr. Izraze po Jarniku samem okorno skovane pa je zamenil Janežič s pravilno izpeljanimi, kakor: Büchsenmacher (Jar.) kovač na pukše, (Jan.) puškar; Büchsenspanner (Jar.) puškopnej, (Jan.) puškovnik; Speisesaal (Jar.) večerjemesto, (Jan.) jedilnica; Fassbinder (Jar.) sodevez, (Jan.) sodar, pučelar, bečvar; Buchhändler (Jar.) bukvoprod, bukvar, (Jan.) knjigotržec, knjigar. Sevéda je dodal Janežič tudi iz koroških narečij vzlásti iz rožanskega, kar je prezrlo bistro okó in uho Jarnikovo. Koroški Slovenci imajo torej svoja narečja po Gutschmannu, ki je zapisal junski govor, po Ziljannu Jarniku in po Rožanu Janežiči v slovarniškem oziru popolnoma preiskana in izpisana. Nastopnikom njihovim na tem polji ne ostaja drugega nego poberkovanje.

Obseg Jarnikovega slovarja moremo si vsaj površno predočiti, ker znamo, da ste érki B in E imeli 65 pol. Razvèn lastnih zbirk bil je porabil svoje prednike Pohlina, Gutschmanna, Dajuka, Metelka, Murka, svoj Etymologikon in razne doneske, ki jih je dobival v obilnem številu. Da ga je podpiral Slomšek, priča so nam odlomki, napisani po njem na petih polah.

4. Mimo ravnókar omenjenega dela sestavljal je Jarnik prav v istih letih „nemško-slovensko-latinski“ slovar, kakoršen bi imel biti veliki Vodnikov. O njem poroča Šafařík op. cit. na str. 70., da mu je bil Metelko poslal Vodnikov slovar. Isto poročilo bereš tudi v Marnovega Jezičnika IX. letniku na str. 30.: „Pošlje mu neki Metelko tudi rokopis Vodnikov“. — K celovškeji zapašćini pripadajo na 200 posamnih listih zapisani doneski, ki jih je nabral Fr. Bilc, župnik v Harijah, ter jih poslal svojemu prijatelju Vodniku. Iz tega se dá sklepati, da je imel Jarnik vse Vodnikovo gradivo v rokah. Slovar je vról, Bilćevi doneski pa so ostali v Blatogradu, od koder so prišli v Celovec v knjižnico zgod. društva. Jarnik je izpisal prvo polovico do 12. sept. 1835., drugo stotino pa do 1. feb. 1836.

Odlomki tega slovarja so jako pičli; pola 267. in 268. od „fähig“ do „falsch“; pole 270—278. od „Fanatiker“ do Feldsoldat“; 281. in 282.

od „fest“ do „Feuerfunken“. Torej 13 pol, iz katerih lahko razvidimo, koliko bi obsegal ves slovar. Primerimo tudi tukaj Jarnika z Janežičem: f ä h i g (Jar.) vučen, vumen, goden, ročen, perkladen, darovan, obdarovan, (Jan.) sposoben, zmožen, kader, prikladen, umen, učljiv; f a h l (Jar.) bledosiv, žoltikljat, plavanjast, belčik, plavčik, (Jan.) žoltikljat, bel, žoltkast, plavanjklat, vel; F a h n e (Jar.) zastava, bandera, bandero, (Jan.) zastava, bandera, bandero; f e u c h t (Jar.) vlažen, mokroten, moker, močern, (Jan.) vlažen, moker, mokroten, močern; F e u c h t i g k e i t (Jar.) vlaga, vlažnost, moča, mokrota, mokrotnost, močava, mokrina, (Jan.) vlaga, mokrina, vlažnost, mokrota, mokrotnost, moča, močava, mok, močirnost; F e u e r b r a n d (Jar.) glavnja, ogorik, vngorik, žark, (Jan.) glavnja, ogorek, ugorek, žark. — Mislim, da jih je dosta v dokaz, da se je Janežič oziral tudi na nemško-slovensko-latinski slovar Jarnikov.

5. Pa še tretji slovar izdeloval je neutrudni pisatelj naš. Pri celovških ostankih leži osem četvork (quaternio) in sicer III. VIII.—XIV. obširnega nemško-slovenskega slovarja, pisanega z metelčico. Ako se oziramo na obseg, prekosil bi bil ta rečnik gotovo obadva gore omenjena; kajti na 103. strani v XIV. četvorki pristavil je Jarnik sam besedi „Antrag“ število 1590!

Jarnik ni bil nasprotnik metelčici, kakor se sploh misli. Navedeni odlomki in še druge priče, ki je bomo pozneje objavili, kažejo jasno, da se je on prav razveselil novega pravopisa ter si ga hitro privadil. Da je izdal Etymologikon v starem pravopisu, pouzročil je bil drug slučaj! —

## Prešérnova „Zarjavéla devičica“.

Spisal dr. J. Sket.

Leta 1866. sta izdala rajnki J. Jurčič in g. J. Stritar „Pesmi Franceta Prešérna“. V tej knjigi nahajaš na str. 221. prvič natisneno pesen: „Zarjavéla devica“, ki obsega sedem kitic, vsaka po štiri vrstice. Pravi pomén céle pesni je čitatelju temen, ako ne vé njene zgodovine. V pojasnilo naj služijo sledeče besede.

V Celoveci živi v pokoji dr. Jakob Traven (Traun), prej advokat v Mariborn, kamer se je bil iz Celja preselil. Ta mož je rojen l. 1802. v Ljubljani v onem mestnem oddelku, kteremu so rekali „Za zidom“. Šolal se je v svojem rojstnem mestu in bil eden razred pred Prešérnom, našim znanim pesnikom. Ali pozneje ko je „logiko“ dovršivši eno leto s šolo prenehal, postal je Prešérnov sošolec in njegov iskreni prijatelj.



To prijateljstvo družilo je obá kolega tudi na Dunaji v pravoslovji, in v tretjem letu pravoslovnih studij sedel je J. Traven pri predavanjih zraven Prešérna.

Starček dr. Traven pripoveduje z velikim veseljem, kako sta ali sama ali še z drugimi „Kranjci“ dunajsko okolico obiskavala. Skoro vsak dan sta se Prešéren in Traven shajala, in naš France ga je že tedaj prav rad „srkal“.

Nekega dne l. 1825. — bila sta obadva s Scheichenstuhlom in Pillerjem vred pravoslovca v tretjem letu — pride J. Traven v šolsko dvorano, napév neke česke pesni pojóč.

Vsi ga radovedni vprašajo, od kod ima tak mičen napév, in on jim pové, da so ga pele prejšnji večer v nekej gostilni na plunko igrájóč česke „harfenistke“.

„Ker se mi pa je napév česke pesni jako dopadal,“ nadaljuje mi radostno dr. Traven, „rekel sem Prešérnu: „Veš kaj, France, napév je lep, le pesni ne znam, katero so pele; a tudi bi se mi česki tekst ne dopadal zeló, če bi ga ravno znal, rajši bi imel „kranjsko pesen“ na ta napév. Napravi, Ti France, pesen, ki bi se temu napévu prilagala.““ Vedeli smo namreč vsi kranjski pravoslovci, da je že bilo tedaj v Prešérnu nekaj pesnika, kajti večkrat je že bil kakšno kratko pesmico zložil, a na gimnasiji v Ljubljani pa še nismo nič znali o njegovih poetiških zmožnostih.

In drugi dan mi že prinese v kolegije pesen z naslovom: „Prophetischer Trost für den Traun im Jahre 1825“. Tako je bilo namreč s prva pesni ime; pozneje smo jo imenovali „Zarjovena dvičica“ ter jo dostikrát skupaj peli.

Cela stvar pa je táka-le: Jaz sem bil na Dunaji znan z neko obiteljo in sem čestokrat tja zahajal; bili ste namreč tam dvé lepi, mladi gospici. Ena se mi je kaj dopadala, ali njeno srce ostalo je proti meni mrzlo, kamenito. To so sevéda zvedeli tudi moji kolegi in med njimi v prvej vrsti Prešéren. In glejte ga šaljivca, ravno o tem je zapel v tej pesni!

Pogodil pa je Prešéren tudi resnico, kajti jaz sem se pozneje z drugo oženil, — in pri teh besedah pokaže na svojo čez sedemdeset let staro soprogo, — a ona prevzetnica ostala je „zarjovena dvičica“. Ko sem v poznejših letih k svojim sinovom dijakom na Dunaj dohajal, obiskal sem s prva vsakokrat tudi ono znano obitelj, a pozneje sem i to opustil, ker mi je „zarjovena dvičica“ kazala veliko nezadovoljnost. Zdaj pa ne vém, ali še živi ali ne.“

Dr. Traven še vé marsikaj pripovedovati o svojem kolegu Prešérnu, najbolj kako se je bilo tu in tam njegovo srce vnelo, vzlasti pa poudarja njegovo nagnenost do „Kristofove Rezike“ v Židoyskej ulici v Ljubljani. Sicer pa pravi, da je bil Prešéren neokreten (linkisch) že kot

dijak in tudi pozneje kot jurist, kakor se to dostikrat pri velikih duhovih nahaja, in to je tudi nekaj uzroka, zakaj je tako pozno odvetnik postal.

Rokopis omenjene pesni hranil je dr. Traven dolgo časa. Pred kakimi 15 leti ga je dal g. dr. Srncu, odvetniku v Mariboru, ko ga je ta vprašal, ali ima kaj Prešérnovih pesnij shranjenih. Prepisa pa nima zdaj nobenega, pač pa še zna 80letni starček vso pesen in napév na pamet, čemur se moramo res čuditi!

Ko je prišel pred nekterimi meseci sivolasi mož h gosp. kiparju Fr. Ozbiču, iskrenemu rodoljubu v Celovci, začel mu je takoj to pesen peti, ko ga ta vpraša, ali zna kaj Prešérnovih. S prva je le vedel pet kitic na pamet, ali črez noč so mu še ostale tri prišle na misel.

Napev, kterega čitateljem podajemo, uredil je za glasovir gosp. Fr. Ozbič, pesen pa, ki tú sledi, je iz ust istega sošolca Prešérnovega, kteremu jo je bil naš pesnik sam podaril. „Zarjavéla devíčica“ je gotovo najstarejša pesen Prešérnova, kterej vémo leto njenega povstanka in znamo, pri kakej priložnosti se je rodila. Na njej se kažejo v obilnej meri prve poskušnje našega pevca mojstra.

Ko sem dr. Travnu povedal, da je že ta pesen v Jurčič-Stritarjevej izdaji tiskana, začudi se mož; zakaj mislil je, da še ni nikjer znana. On méni, da jo je g. dr. Srnc izdateljema Prešérnovih pesnij izročil, kar bi se z leti lahko strinjalo. In ko sem mu naznanil, da manjka v izdaji šesta kitica, kjer se o „Jakeci“ govori, pristavi mi, da je bil on gosp. dr. Srncu sam naročil, naj se ta kitica izpusti, ako bi se pesen kje objavila.

To je torej zgodovina pesni, ki nam veljá v sledečej obliki kot original, in tú napév, na kterega je Prešéren zložil pesen:

### Zarjovena dvičica.

1.	4.
V tridesetmu dvičica	Zjalast tíček príleti
Reva še samičica	In na limanc' obvisi
Je prebridko stokala	Fantič ga ne gre lovit
Milo, milo jokala.	Boljši misli lov dobit.
2.	5.
Oj me, oj me, božica	Se počas otrebi tič
Sem cvetla ko rožica	Prazen gre domú fantič
En'mu bla sem mileja	Gre z objokanim' očmi
Ko dišeca lilija.	Vjel da lep'ga tiča ni.
3.	6.
Mu srce se vnelo je,	Lohko bla obrzdala
Mi zvesto gorelo je,	Lohko bla obdržala
Me prevzetnost zapelja	Jest neumna šlapica
Nisem rekla ne al' ja.	Iz „Za zidam“ Jakica. <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Ozko ulico v Ljubljani, kjer je bil Traven rojen in izrejen, imenovali so „Za zidam“, zatorej „Za zidam Jakec“.



7.

Čakala sem goršega  
 Čakala sem boljšega,  
 Dokler me pozabil je,  
 Se drugod pobabil je.

8.

Tekli so mladosti dni  
 Blo noben'ga pó-me ni  
 Stara sem samičica  
 Zarjovena dvičica.

*Lahko gibajoče.*Uredil **Fran Ozbič.**

*p*  
 V tri-de-setmu dvi-či - ca Reva še sa - mi - či - ca Je prebrid-ko

*markato.*  
 sto - ka - la Mi - lo mi - lo jo - ka - la. *Medigra.*

*p*  
*markato.*

*Da Capo al Fine.*

## Gesla Habsburških cesarjev.

Za 600letnico naše vladarske hiše zbral je nekdo njihova gesla, koje svojim rojakom s slovensko prestavo podam, ker so ti jedernati izreki ob tej priliki še zanimivejši:

Rudolf I. si je že kot grof izbral rek: „*Festina lente*“ (pašči se zmerno), kot cesar pa ga zamenil za poslovico: „*Melius bene imperare, quam imperium ampliare*“ (bolje dobro vladati, kakor vladarstvo širiti). Odločni sin njegov Albert I. je to lastnost kazal tudi v svojem glasilu: „*Fugam victoria nescit*“ (bega zmaga ne pozna). Vernost in udanost v svojo tožno osodo nam kaže geslo nesrečnega Friderika III. rekóó: „*Beata morte nihil beatius* (nič srečnejšega od srečne smrti). Z Albertom II. začenja se nepretrgano čislo rimsko-nemških cesarjev Habsburžanov, in on kaže pomenljivo na prijateljstvo: „*Amicus optima vitae possessio*“ (prijatelj najboljša last življenja). Friderik IV., ki je med vsemi najdalje carjeval, namreč višje od pol stoletja, zaznamoval je vse, kar je storil, s črkami „*A. E. I. O. U.*“. Te črke so začeli celó v njegovej dobi prerazlično razlagati, da v resnici zdaj nihče več njihovega pravega pomena ne vé. Nepoznani nabiralec je tu podal izrek: „*Amor Electis, Injustis Ordinatus Ultor*“ (Ljubav vlada izvoljenim, maščevanje krivičnim), ki pa tudi ni zanesljivo pristno razlaganje, ampak najbrže le varianta, katero je ukazal cesar sam na nekej dragocenej omari takó-le izpisati: „*En! Amor Electis, Injustis Ordinatus Ultor, sic Fridericus ego rex mea jura rego*“, ker mu je neki šaljivec takó-le črke nemški izpolnil: „*Aller Erst Ist Oesterreich Verdorben*“ (najprej je Avstrija pogubljená). Da so tem črkam razne pomene dajali, vé vsakdo, malokomur pa utegnejo vse latinske variante znane biti; zató je tu ljubiteljem takih izrekov samo le v originalu podam. Evo jih: „*Austria Erit In Orbe Ultima*“. — „*Aquila Electa Iuste Omnia Vincit*“. — „*Austria Extenditur In Orbem Universum*“. — „*Ars Est Ignavis Odiosa Viris*“. — „*Austria Et Imperium Optime Unita*“. — „*Aula Exeat Integre Optans Vivere*“. — „*Austria Est Imperii Oculus Venustus*“. — „*Austriae Est Imperare Orbi Universo*“. — Tu še naj dodam francoski rek, ki je še manje poznan: „*Autriche, Empire Invincible, Ordonatrice Universelle*“, ki blizu to pomeni, kar zadnji latinski, ali nemški: „*Aller Erdreich Ist Oesterreich Unterthan*“ (Avstriji je prisojeno vladarstvo svetá). Slednjíc poznani: „*Aller Ehren Ist Oesterreich Voll*“.

Maksimilijan I., hrabri vojak in predrzni lovec, pesnik in najbrže prvi cesar Habsburške rodovine, ki je med mnogimi jeziki tudi slovenski govoril, izvolil si je poslovico: „*Tene mensuram et respice finem*“ (drží se mere in glej na skončatek). Karol V., rimsko-nemški cesar in



kralj španski, ki ni le največ sveta v Evropi vladal, ampak skoro ves znani „novi svet“ (Ameriko), in se je po pravici reklo, da v njegovih deželah nikdar solnce ne zahaja, menjaval le s svojimi gesli, kojih prvo se je glasilo na njegovem belem zbrušnem štitu: „Nondum“ (ne še), zadnje pa: „Plus ultra“ (še več), in na svetinjah in penezih: „Sobrie, iuste et pie“ (trezno, pravično in pobožno). Ferdinand I., ki je pridobil česko in magyarsko kraljestvo, izvolil si je izrek: „Fiat iustitia, pereat mundus“ (izidi se pravica, makar propade svet). Drugovercem (protestantom) prizanesljivi Maksimilijan II. imel je geslo: „Deus providebit“ (Bog čuje). Učenjak in vladar Rudolf II. imel je poslovico: „Fulget Caesaris astrum“ (Blešči se cesarjeva zvezda), njegov brat in naslednik Matija, ki je doživel začetek nesrečne tridesetletne vojne, pa: „A mat victoria curam“ (zmaga ljubi skrb). Ferdinand II., ki se je vse žive dni boril za vero katoliško, izvolil si je glasilo: „Legitime certantibus“ (s postavno se borečimi). Njegov sin Ferdinand III. z geslom: „Pietate et iustitia“ (s pobožnostjo in pravico) dokončal je še le 30letno vojno. Leopold I., ki je doživel pred 200 leti (1683) veličastno zmago nad Turki pred Dunajem vzlasti s pomočjo poljskega kralja Sobieskega, imel je geslo: „Consilio et industria“ (s svetom in trudom), Jožef I. pa: „Amore et timore“ (z ljubeznijo in strahom). Karol VI. kot zadnji moški Habsburžan izvolil si je poslovico: „Constantia et fortitudine“ (s stanovitnostjo in hrabrostjo). Njegova slavna hči, velika cesarica Marija Terezija, začetnica sedanjih Habsburg-Lothringov ima na svojih penezih izrek: „Iustitia et clementia“ (s pravico in milostjo), njen mož, rimsko-nemški cesar Franc I. pa: „Pro Deo et imperio“ (za Boga in državo). Njun sin Jožef II. izvolil si je geslo: „Virtute exemplo“ (s krepostjo zgledom) in njegov brat ter naslednik Leopold II.: „Opes regum corda subditorum“ (bogastvo kraljevsko so srca podložnikov). Franc II. kot zadnji nemški cesar: „Lege et fide“ (z zakonom in vernostjo); ko pa je radovoljno odložil rimsko-nemško krono in se prvi imenoval cesarja Avstrijskega, izvolil si je tudi kot Franc I. novo geslo: „Iustitia regnorum fundamentum“ (pravica je temelj državam). Njegov sin Ferdinand I. vzel si je besede: „Recta tueri“ (prava čuvati) za glasilo, a njegov naslednik in stričnik, naš sedanji cesar Franc Jožef I., ima pa geslo za našo dobo jako pomenljivo: „Viribus unitis“ (z združenimi močmi)!

*Dr. Fr. Simonič.*

## Drobnosti.

**Fizika za nižje razrede srednjih šol.** Spisal Andrej Senekovič, c. kr. profesor v Ljubljani. V berilo je vtisnenih 200 slik. V Ljubljani. Tiskala in založila Ig. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1883. Velj. broš. 1 gld. 80 kr. — Kakor znano bode se že v drugem tečaju prihodnjega šolskega leta v 3. razredu na gimnazijah s slovenskim podučnim jezikom začela tudi „fizika“ slovenski podučevati. Uspešni poduk pa je pri tej kakor pri vsakej drugi stroki le mogoč, ako se opira na dobro knjigo. Tem važnejša pa je dobra knjiga tedaj, če se stroga znanstva in povrh še v jeziku na tem polji neoglajenem podučujejo. Zategadel je gospod pisatelj s svojo knjigo, v kateri nam dobro izvedeno gradivo v prav razumljivem in gladkem jeziku podaje, šolskim potrebam jako ustregel.

Pri metodičnem sestavljanju gradiva oziral se je g. pisatelj, kakor že to sam v „predgovoru“ omenja, v prvej vrsti na zanimive: „Instructionen für den Unterricht an den Realschulen in Oesterreich im Anschlusse an einen Normallehrplan. Zweite neu redigierte Auflage. Wien 1881“. Gledé gradiva in metode obsega bistveno knjiga tudi vse, kar se v teh instrukcijah zahteva. Bila bi tedaj v prvej vrsti namenjena realkam. Ker pa zahtevajo učni načrti pri poduku v fiziki za nižje razrede srednjih šol in za učiteljska v obče isto gradivo in metodo, in ker je še povrh dodan kratek poduk o kemiji in astronomiji, kolikor se na gimnazijah zahteva, za kemijo na učiteljskih pa itak posebne knjige uporabljajo, bode ta knjiga gotovo ustrezala vsem trem zavodom.

Primerno pa se je g. pisatelju zdelo, sem ter tja kaj dodati, oziroma izpustiti in izbrano gradivo na nekterih mestih nekoliko drugače razvrstiti. Saj se v navedenih instrukcijah proti koncu „občnih opazk“ na str. 187. tudi še osobito poudarja, „da je namreč treba v instrukciji marsikaj le iz enega stališča smatrati, kar je pri podučevanju iz didaktičnih ozirov daleč na razen“. — Smoter fizikalnega poduka na tej stopnji je, da si pridobimo ne samo večje ali manjše svoto znanostij, doseči se mora pri poduku tudi formalna omika, to je da se sposobnost opazovanja in razsodljivosti vadi in razvija pri podučnem gradivu. V ta namen se nahaja, razvèn da je čela knjiga po induktivnej metodi izdelana, povsodi, kjer je bilo mogoče ali potreba, mnogo izvrstno izbranih, priličnih in včasih izvernih vprašanj in nalog, po katerih se naj učenci vadijo, pridobljene občne zakone uporabljati in razsodno misliti.

Célo učno gradivo je razdeljeno blizu tako, kakor se sploh nahaja pri sedanjih učnih nemških knjigah in kakor navedene instrukcije terjajo. Zategadel ne navajamo posameznih poglavij, temveč le gledé na razvrstitev opozarjamo na nektare važnejše izpremembe. Zdi se nam jako ugodno, da se je na pr. pri „občnih svojstvih“ k poduku o „teži“ dostavil poduk o „težišči“, in da se je „zračni tlak“ v to poglavje vzprejel. V poglavji: „molekularne sile, njih delovanje in učinki“ najdemo „difuzijo“ in „kapilarnost“, kar se navadno v „mehaniki kapljivo tekočih teles“ nahaja. Na tej stopnji fizikalnega poduka pa gre to gotovo le tja, kjer se o „zveznosti“ in „sprijemnosti“ govori. Da so nekteri navadni linearni raztezni koeficijenti navedeni, moramo le odobravati; ravno tako, da se razpravlja po „prevajanju toplote trdnih teles“ ono „kapljevin in plinov“ in poduk o žarenju toplote, in da se pri „prekapanju“ (Destillation) tudi o razhlapanju (Sublimation) govori. Pri „izvorih toplote“ nahajamo tudi navedeno „životno in električno“.

V mehaniki se razpravljajo najprej osnovni pojmi o „gibanju“ in o „silah“; potem je „sestavlanje in razstavlanje sil“, „ravnotežje v položaji trdnih teles“, „ravnotežje na strojih“, „delo sil“ sploh in „delo sil na strojih“. Nató se še le uvrščuje daljši poduk o „gibanju“. Osobito moramo omeniti razpravljanje o „sposobnosti za delo gi-



bajočih se teles“ (Arbeitsfähigkeit bewegter Körper). „Razstavljanje gibanj“, na pr. po strmini, česar tu ne nahajamo, bode se v novem natisu moralo uvrstiti; zato pa najdemo nekaj o „prostih oséh“ in o „vrtalkah“. Primerno bi bilo tudi, ko bi se v poglavji „optika“ bilo vsaj nekoliko povedalo o „dvolomu“ (Doppelbrechung), kar nam bodo naravoslovci, ki podučujejo v 5. gimn. razredu, potrdili. Da se „hišni brzojav“ (Haustelegraph) razpravlja, je prav primerno.

„Osnovni nauki iz kemije“ so vseskozi smotru primerno razpravljani; pogrešamo samo od osnovnih zakonov „zakon mnogokratnikov (Multipeln) in „vrednost“ (Wertigkeit) „atomov“. Da se je pisatelj potrudil, iz novejših dobrih kemijskih knjig poiskati pravih dat in opustiti prepisovanje zastarelih, kakoršne so se iz ene v drugo (nemško) knjigo vrinole, je hvalevredno. Pri navedenji atomskih tež posameznih „prvin“ (nahajamo tudi galij) in pri zaznamenovanji kemijskih presnov posnemala se je izvrstna, po vis. nauč. min. za realke odobrena kemija dr. Mitteregger-ja.

Od „osnovnih naukov v astronomiji“ nahajamo le najpotrebnejše in kolikor je za to stopnjo primerno. Marsikaj, kar bi tu sem spadalo, podučuje se že v zemljepisji.

Podobe, katerih namen je poduk pojasnovati, so razven ene (str. 96) vse pravilne, prav lepe in čiste. Povzete so iz knjige: „Grundzüge der Naturlehre etc. von Dr. Ign. G. Wallentin“, od vis. nauč. min. potrjene za poduk v nižjih razredih srednjih šol, iz Pichlerjevega založništva. Vsled tega in ker je navedena knjiga tudi „instrukcijam“ primerno spisana, morala se je pri razvrstitvi gradiva, pri popisovanji in razlaganji posameznih poskusov Wallentinova dobra knjiga v obče primerno posnemati. Razločuje se pa ta „fizika“ od one vendar v posameznih oddelkih, kakor v razpravi in razvrstitvi gradiva, o čemer smo že zgoraj važnejše navedli. Razločuje se pa še tudi v tem, da so nekteri poskusi (na pr. §. 94. b.) točnejše popisani in sem ter tja stavki pravilnejše izvedeni. Manj važnejše slike so se izpuštile, nekatere drugače porabile, kakor na pr. slika 69., ktero nahajamo pri Wallentinu v mehaniki raztezno tekočih teles; druge so se popravile na pr. slika 99. in nekatere so celó originalne na pr. 147. Da si moramo slike izposojevati, je naravno; kajti za naše okoliščine se tiska le kakih tisoč eksemplarov, dočim imajo nemške učne knjige veliko več kupeev. Vsled tega so pa tudi naše knjige dražje od nemških.

Terminologija, ktera se bode, kakor je upati, sedaj vendar enkrat ukoreninila, ugaja nam vseskozi. Želeti bi bilo, da bi se odslej naprej vsi pisatelji te terminologije poprijeli. — Vsaj večina izrazov bo gotovo vsem strokovnjakom celó dopadala. Da se g. pisatelj ni silil nekatere izraze prestavljati, je prav. Kako in zakaj bi neki „Masse“ prestavljali? Večidel pa nahajamo točne, pravilne in ugodne slovenske izraze, katerim so še pridejani obče znani termini, in to je neobhodno potreba za tako šolsko knjigo.

Da je jezik gladek, smo že omenili. Stavki so vseskozi pravilni in kolikor mogoče kratki. Ne ugaja pa nam, da se geografična imena prestavljajo, kakor se je na pr. „Magdeburger“ v „Devinski“ prestavilo na str. 125. Kako se je pa neki vtihotapil stavek: Ta težkoča postane še večja? Dopada nam pa, da se tu in tam tudi historične notice nahajajo. Sem ter tja bi se še dalo kaj več primernega uvesti. Opominjamo samo na opazko, da ni le Franklin sam strelcoveda izumil, ampak tudi P. Diviš v Znojmu in ga l. 1754. tudi prvi postavil, kar pa malokje beremo. A če se že to navede kakor v Wallentinovej knjigi na str. 197., govori se o „na Nemškem“, in vendar vé vsakdo, kje je Znojmu ali Znaim!

Zvunanja oblika je prav prijetna. Vse je pregledno urejeno in ne da bi se veliko prostora potratilo, dobro razvidno. Tisek je čist in sploh pravilen, papir dober in svetel. Važnejši izreki so razpostavljeno ali kursivno, manj važnejše opombe, naloge itd. drobno tiskane. Tiskovnih pogreškov skoro ni najti, malenkostij pa ne navajamo. Samo nekatere pomote hočemo omeniti. V „predgovoru“ se mora v prvem odstavku zadnja



beseda glasiti: „učiteljščih“, ne pa „realkah“. Str. 68. v 9. vrsti od zgoraj naj se bere AC namesto BC, in v 20. vrsti dalje naj se bere „tem manjša“ namesto „tem večja“. Slika 64. je tudi v originalu tako zveržena. Zadnja vrsta §. 137. naj se bere: „Več istočasnih — zglasnih — tonov tvori akord“. Na str. 171. naj se v 10. vrsti od spodaj med besede „mavrica“ in „nikoli“: vrine „po letu pri nas“.

Visoko nauč. ministerstvo je to vseskozi dobro fiziko kot šolsko knjigo odobrilo. Ona se bode kmalu priljubila našej učečej se mladini. In če bodo stari in mladi knjigo radi prebirali in se marsikaj iz nje naučili, bode to gotovo g. pisatelju, kteremu imamo hvale izreči za trudapolno delo, največje priznanje njegove spretnosti!

V. Borštner.

**Narodna biblioteka.** 4 snopič. V gorskem zakotji. Povest. Spisal Anton Koder. Novomesto 1883. Natisnil in založil J. Kraječ. Str. 130 v 16°. Cena 15 kr. — Četvrti snopič Krajčeve „Nar. biblioteke“ nam donša povest od znanega in obče priljubljenega našega romanopisca Antona Kodra. Dejanje, ki se nam v osemnajstih poglavjih predočuje, vrši se na deželi. Podajejo se nam lepe slike iz našega kmetskega življenja. Snov povesti je sicer priprosta, a tembolj pripravna, da se priljubi tudi nižjim stanovom slovenskega občinstva. Saj ima itak ta biblioteka namen, da širi v vseh krogih našega naroda „brez razlike stanu in starosti“ leposlovno berilo. Prepričani smo, da bode ta povest mnogo pripomogla, da doseže „Nar. biblioteka“ svoj praktični smer. Prijateljem našega leposlovja pa naznanjamo, da je g. pisatelj to povest že l. 1875. spisal, a zdaj jo le nekoliko popravil. Ako tedaj to pisateljevo delo z njegovimi naj-novejšimi primerjamo, razvidimo takoj, kakov napredek je storil v zadnjih letih naš delavni sotrudnik. Kakor prejšnje tri priporočamo tudi četvrti snopič te biblioteke gorko svojim čitateljem!

**Indijska filologija.** Naš indolog g. prof. K. Glaser spisal je razpravo: Ueber Bāna's Parvatiparinayanātaka = O Bānovem igrokazu: Parvatina ženitev. To delo našega rokaja vzprejela je dunajska akademija, da ga izda. Mislimo, da je to prvo delo, ktero je napisal Slovenec o indijskej filologiji.

**Maja.** Drama u četiri čina. Napisao ju Julio Rorauer. Prikazana prviput na hrv. zem. kazalištu u Zagrebu dne 28. ožujka 1883. Ciena 30 novč. U Zagrebu. Komisionalna naklada knjižare G. Grünhuta i druga. 1883. Str. 60 v 8°. Tiskano kao rukopis. — Imenovano drama mladega hrv. dramatičarja je občinstvo z veseljem vzprejelo. Tudi kritika je to delo ocenjevala. V „Viencu“ 1883, br. 15. čitamo dve oceni, izmed kterih se prva o dramatičarji g. Rorauerji prav povoljno izraž.

**Univerzalna biblioteka.** Svezak III. Slučaj. Izvorna novela. Napisao Jenio Sisolski. Ciena 12 novč. Zagreb. Naklada „Hrvatske knjižare“ G. Grünhuta i druga. 1883. Str. 77 v 16°. — To delo je prvence zdaj dobro poznatega hrvatskega pisatelja Jenija Sisolskega. Najpreje prišla je ta novela l. 1879. v „Slobodi“ na svetlo, a v sedanjej izdaji je povse predelana, kar jej nikakor ni na kvar.

† **Vikentij V. Makušev.** Dne 14. marca umrl je Vikentij Makušev, vseučiliški professor v Varšavi v 45. letu svoje starosti. Makušev je živel dalje časa v Dubrovniku ter preiskaval italske arhive oziraje se na zgodovino slovansko. Svojo zbirko je izdajal v „Monumenta historica Slavorum meridionalium“ (do zdaj v dveh delih). Svoje spise je objavljval v Varšavskih vseučiliških izvestjih in v mnogih drugih listih. Makušev je bil zgodovinar in jezikoslovec ob enem. Slovanski svet je izgubil v njem prav čilo in plodovito moč!

Izdaje, založuje in tiska tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovci.

Odgovorni urednik: Dr. Jakob Sket.